

DOES IT TAKE A VILLAGE?

Onderzoek naar de maatschappelijke opdracht van de basisschool

Naam: Anne Linde Faasse
Studentnummer: 130333
Opleiding Leraar Basisonderwijs
School: Christelijke Hogeschool Ede
Klas: L4VOC
Afstudeerbegeleider: Hilda Paalman-Vos
Aantal woorden: 14979
Datum afstuderen: juni 2017

VOORWOORD

Geachte lezer,

Met enige trots presenteer ik u mijn onderzoek naar de maatschappelijke opdracht van de basisschool. In dit onderzoek hoop ik u een beeld te geven van wat de maatschappelijke opdracht inhoudt en hoe deze het beste vorm te geven is. De onderzoeksvraag is tot stand gekomen in overleg met mijn afstudeerbegeleider en de Prins Willem Alexanderschool. Hier heb ik het afgelopen jaar mijn eindstage mogen volbrengen. Deze scriptie zal zich dan ook specifiek richten op de PWA school. Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van mijn afstuderen aan de Christelijke Hogeschool Ede als leerkracht basisonderwijs.

De afgelopen jaren is er in toenemende mate aandacht voor de maatschappelijke opdracht van de basisschool. Het stijgende aantal taken dat scholen toebedeeld is, doet veel stof opwaaien. Leerkrachten en ouders kunnen elkaar omtrent dit thema niet altijd vinden. Ook over de taakverdeling heerst onduidelijkheid. Dit thema heeft altijd mijn interesse gehad. Als leerkracht loop ik graag een stapje harder voor mijn leerlingen. Juist de taken die niet direct bij het reguliere lesaanbod horen, hebben mijn interesse. Toch vind ik het lastig om door alle taken heen te zien wat nu echt belangrijk is. Waar de kern van de maatschappelijke opdracht ligt. Ik hoop van harte dat dit onderzoek bijdraagt aan meer aandacht voor de maatschappelijke opdracht en een betere balans tussen de verschillende domeinen van het onderwijs.

Graag maak ik tot slot van deze gelegenheid gebruik om mijn afstudeerbegeleider, Hilda Paalman-Vos hartelijk te bedanken voor haar kennis, feedback en voor haar vertrouwen in mij en in mijn afstudeeronderzoek. Daarnaast bedank ik Else Lotte Faasse en Anouk van de Brink voor de tijd en moeite die ze namen om mijn scriptie van feedback te voorzien. Mijn dank gaat uit naar lieve familie en vrienden die met me meedachten of praktische ondersteuning boden. Als laatste noem ik mijn zoon Damian. Dankjewel lieverd, voor je eindeloze geduld.

Ik wens u veel plezier bij het lezen van mijn scriptie.

Anne Linde Faasse

SAMENVATTING

Scholen worden in toenemende mate benaderd met de meest uiteenlopende vragen en taken. Meestal zijn dit taken die niet onder het reguliere lesaanbod vallen maar wel maatschappelijk van belang zijn. Deze maatschappelijke taken vallen onder de maatschappelijke opdracht van de basisschool. Maar wat houdt die opdracht precies in? Welke verantwoordelijkheid hebben ouders en leerkrachten omtrent deze opdracht en hoe wordt de maatschappelijke opdracht van de basisschool vormgegeven?

Bovenstaande vragen waren aanleiding voor dit onderzoek. Dit onderzoek betreft een kwantitatief onderzoek bestaande uit een literatuurstudie en een praktijkonderzoek. De hoofdvraag is als volgt: *“Welke opvattingen zijn er vanuit school en ouders over de maatschappelijke opdracht van de Prins Willem Alexanderschool en in hoeverre komen deze overeen met het handelen van de school?”* Vanuit de literatuur zijn een tiental taken geselecteerd die leidend zijn in het praktijkonderzoek. Door middel van een enquête onder leerkrachten en ouders is getracht de verschillende opvattingen omtrent de maatschappelijke opdracht in beeld te brengen.

De maatschappelijke opdracht definieert zich als de opdracht om leerlingen voor te bereiden op het functioneren in de maatschappij door het overdragen van normen en waarden en door te reageren op maatschappelijke vragen en problemen die op de school afkomen. De drie doeldomeinen van het onderwijs: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming vormen het referentiekader voor maatschappelijke taken. Taken die hierbuiten vallen zijn vaak randvoorwaarden om te kunnen voldoen aan bovenstaande domeinen.

Uit onderzoek blijkt dat leerkrachten en ouders van de PWA-school het meest waarde hechten aan het domein persoonsvorming. Volgens ouders en leerkrachten hebben de taken: geloofsopvoeding, overdragen van normen en waarden, aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling en veiligheid het meest prioriteit. De opvattingen van ouders en leerkrachten komen voor een groot gedeelte overeen. De randvoorwaarden blijven echter zowel in de literatuur als in de praktijk discussiepunt. Vooral het verzorgen van voor-, tussen- en naschoolse opvang levert discussie op. Ook over de verantwoordelijkheid omtrent seksuele vorming verschillen de partijen van mening. Ouders en leerkrachten zijn het niet eens over de taakverdeling betreffende deze taken. Uit het praktijkonderzoek blijkt ook dat ouders niet altijd zicht hebben op de vormgeving van de maatschappelijke opdracht door de school.

De vormgeving van de maatschappelijke opdracht is afhankelijk van de visie en identiteit van de school en kan dus door elke school zelf worden ingevuld. Hierbij zijn drie onderwijsvarianten te onderscheiden: de sobere school, de netwerkschool en de multifunctionele school. Een school is vrij om haar eigen onderwijstype te kiezen en vorm te geven. Een manier om taken te kunnen filteren is door gebruik te maken van het afwegingskader of waardecreatie. Beide modellen helpen een school weloverwogen keuzes te maken in het al dan niet gehoor geven aan maatschappelijke vraagstukken.

De resultaten afkomstig uit dit onderzoek vormen het uitgangspunt voor het creëren van een schoolbrede visie betreffende de maatschappelijke opdracht van de Prins Willem Alexanderschool.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	11
Aanleiding.....	11
Onderzoekskader.....	11
Theoretische en praktische relevantie	12
Relevantie vanuit christelijk oogpunt	12
Onderzoeksontwerp	13
Korte beschrijving van de onderzoeksopzet	14
Leeswijzer	14
1 De Maatschappelijke Opdracht	15
1.1 Diverse begrippen en definities.....	15
1.2 Maatschappelijke taken wettelijk bepaald?	16
1.3 Maatschappelijke taken volgens de literatuur	18
1.4 Conclusie	19
2 Verdeling in verantwoordelijkheid.....	20
2.1 Maatschappelijk taken van de overheid	20
2.2 Maatschappelijke taken van het schoolbestuur	20
2.3 Maatschappelijke taken van schoolleiders	21
2.4 Maatschappelijke taken van leerkrachten.....	21
2.5 Maatschappelijke taken van ouders.....	22
2.6 Conclusie	23
3 Visie op de maatschappelijke opdracht	25
3.1 Visie van de overheid op de maatschappelijke opdracht.....	25
3.2 Visie van het schoolbestuur en schoolleiding op de maatschappelijke opdracht	25
3.3 Visie van leerkrachten op de maatschappelijke opdracht.....	26
3.4 Visie van ouders op de maatschappelijke opdracht.....	27
3.5 Conclusie	27
4 Vormgeven van de maatschappelijke opdracht	29
4.1 Eisen aan en voorwaarden voor de aanpak.....	29
4.2 Drie onderwijsvarianten	29
4.3 Afwegingskader.....	30
4.4 Waardecreatiemodel.....	30
4.5 Conclusie	31
5 Samenvatting literatuurdeel.....	32
6 Methode van onderzoek	34

6.1	Inleiding	34
6.2	Onderzoekspopulatie	34
6.3	Onderzoeksinstrumenten	34
6.4	Betrouwbaarheid	36
6.5	Validiteit	36
6.6	Verloop van het onderzoek	36
7	Resultaten	37
7.1	Algemene gegevens respondenten	37
7.2	Prioritering rondom maatschappelijke taken	37
7.2.1		37
7.2.2	Prioritering doeldomeinen	38
7.3	Handelen rondom maatschappelijke taken	38
7.3.1	Handelen doeldomeinen	39
7.4	Taakverdeling kwalificatie	39
7.5	Taakverdeling socialisatie	40
7.6	Taakverdeling persoonsvorming	41
7.7	Taakverdeling randvoorwaarden	41
7.8	Algemene tevredenheid rondom maatschappelijke opdracht	42
8	Conclusie	43
9	Discussie	45
9.1	Relevantie voor de praktijk	45
9.2	Sterke en zwakke kanten van dit onderzoek	45
9.3	Aanleiding tot vervolgonderzoek	46
10	Aanbevelingen	47
10.1	Adviezen PWA-school	47
10.2	Overige aanbevelingen	47
10.2.1	Aanbeveling overheid	47
10.2.2	Visie op de maatschappelijke opdracht	48
10.2.3	Onderwijs vormt	48
	Bibliografie	49
11	Bijlagen	54
	Bijlage 1 Brief van de minister van onderwijs	54
	Bijlage 2 Overzicht nieuwe taken door landelijke overheid	56
	Bijlage 3 Selectie proces Maatschappelijke taken	58
	Bijlage 4 Topics, Taken, Toelichting	59
	Bijlage 5 Verantwoording vragenlijst	60
	Bijlage 6 Vragenlijst	61
	Bijlage 7 Resultaten	66

7.1 Algemene vragen.....	66
7.2 Taakverdeling.....	67
7.3 Prioriteiten	68
7.4 Handelen van de PWA-school.....	69
7.5 Aanvullende vragen.....	72
7.6 Aanvullende opmerkingen.....	82

INLEIDING

AANLEIDING

“It takes a village to raise a child” is voor velen een welbekende uitspraak. Om een kind op te voeden is meer nodig dan alleen de bemoeienis van ouders. School speelt hier vanzelfsprekend ook een rol in. Vroeger was het doel hiervan vooral kennisoverdracht, maar de laatste jaren vindt een verschuiving plaats in de rolverdeling tussen ouders en school. Er wordt steeds meer verwacht van een school op maatschappelijk gebied. *“Scholen in het funderend onderwijs worden in toenemende mate benaderd door de overheid en de samenleving met heel uiteenlopende vragen en problemen. De samenloop van diverse ontwikkelingen heeft de druk op scholen om taken te verbreden sterk doen toenemen”* (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2008, p. 23). Het takenpakket van een leerkracht wordt hierdoor steeds verder uitgebreid. Het gaat hierbij voornamelijk om een toename in pedagogische en/of maatschappelijke taken. In 2008 wordt er in een rapport gesteld dat acht op de tien schoolbesturen vindt dat opvoeden in het takenpakket van de school hoort (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2008). Het verbreden van de maatschappelijke taken zijn een gevolg van de stijgende complexiteit van de samenleving (Turkenburg, 2005). De leerlingenpopulatie verandert. Dit komt niet alleen door de diversiteit aan culturen binnen de klas. Het feit dat steeds meer vrouwen participeren in de arbeidsmarkt en de vele gebroken gezinnen dragen ook bij aan de toenemende complexiteit (Turkenburg, 2005). De druk die de samenleving op scholen uitoefent komt mede voort uit angst voor ontsporing (Turkenburg, 2005). Maar waarom worden deze taken bij de school neergelegd? Een belangrijke reden hiervoor is dat bepaalde socialiserende instanties zoals de kerk en verenigingen steeds minder invloed hebben op de vorming van het kind. De school staat in direct contact met het kind en dus ook met zijn of haar ouders. Omdat de school enigszins gevormd of gestuurd kan worden door de overheid, neemt de druk op scholen toe. Voor de overheid is het een van de weinige manieren om te sturen in de ontwikkeling van kinderen (Hooghoff, 2011). Niet iedereen is het eens met deze ontwikkelingen. In 2011 wordt de discussie over de verantwoordelijkheid van maatschappelijke taken gevoerd in een Tv-debat (Leraar 24, 2011). Ook in verschillende nieuwsberichten van de afgelopen jaren klinkt de vraag in hoeverre de schoolmaatschappelijke taken moet overnemen (Gelder, 2015; Ezzeroli, 2015; Pietersen, 2015). Daarnaast ontstaan er op basisscholen regelmatig discussies over de verantwoordelijkheid van leerkrachten omtrent hun maatschappelijke taak (Verhoef, 2016). De leerkrachten die ik ontmoet heb in het werkveld hebben verschillende visies op de maatschappelijke taak van een leerkracht. Binnen de Drieslag scholen is er ook geen duidelijke functieomschrijving omtrent deze taken. Zelf merk ik dat ik als leerkracht graag extra taken op me neem, zeker als duidelijk wordt dat ouders hun pedagogische taak in mindere mate op zich nemen. Kinderen die zonder ontbijt naar school komen, kinderen die stevast te laat naar bed gaan en zitten te knikkebollen in de klas of kinderen die de hele dag mogen gamen zijn hier voorbeelden van. Deze situaties komen regelmatig voor op scholen (Gelder, 2015; RTL Nieuws, 2016). Maar ook maatschappelijke thema's als burgerschap komen aan bod. Wat mag en kun je als leerkracht doen en waar houdt je verantwoordelijkheid op? Hoe zien ouders de verantwoordelijkheid van de school hierin en wat verwachten zij van de leerkracht? Op deze vragen hoop ik middels mijn onderzoek antwoord te krijgen.

ONDERZOEKSKADER

Deze scriptie richt zich op de maatschappelijke opdracht van de Prins Willem Alexanderschool (PWA). Door middel van literatuur- en praktijkonderzoek wordt getracht een helder beeld te geven van de inhoud van de maatschappelijke opdracht en de taken die hieronder vallen.

Ook wordt gekeken naar de opvattingen van ouders en leerkrachten omtrent deze opdracht. Door verschillen en overeenkomsten omtrent deze opvattingen in kaart te brengen wordt aanleiding gegeven voor het vormen van een visie op de maatschappelijke opdracht.

THEORETISCHE EN PRAKTISCHE RELEVANTIE

De PWA-school te Barneveld is al enige tijd op zoek naar een manier om beter aan te kunnen sluiten bij verwachtingen van ouders en zo meer betrokkenheid te creëren. Daarnaast kampt de PWA met een veelheid aan (maatschappelijke) taken die niet direct bij het reguliere lesaanbod horen. Voorbeelden hiervan zijn het opvoeden van leerlingen, pestbeleid en burgerschapsvorming. Om aan te kunnen sluiten moet eerst duidelijk worden welke verwachtingen ouders en leerkrachten van elkaar hebben. Ook is het van belang te weten voor welke taken de school verantwoordelijk is en welke taken volgens ouders en school prioriteit hebben. Het doel van dit onderzoek is daar helderheid in te creëren. Met dit overzicht heeft het team van de PWA een duidelijker beeld van de opvattingen van ouders en leerkrachten omtrent de maatschappelijke opdracht. Dit geeft de PWA de mogelijkheid verwachtingen waar nodig bespreekbaar te maken en hier als school op in te spelen. Het thema ‘de maatschappelijke opdracht’ komt in verschillende onderzoeken voorbij. Het opvallende is echter dat dit thema vooral wordt belicht vanuit het voortgezet onderwijs. Over de maatschappelijke taken van een leerkracht in het primair onderwijs wordt veel minder gesproken, terwijl dit minstens zo relevant is.

RELEVANTIE VANUIT CHRISTELIJK OOGPUNT

Is er een verschil tussen de opvatting van de maatschappelijke taak bij een christelijke leerkracht en een leerkracht met een andere identiteit? Volgens drs. A. de Muynck is er wel degelijk een verschil. Hij benoemt het begrip ‘presentie’ als uiting en dragende kracht van het christelijk leraarschap. Onder het begrip ‘presentie’ verstaat hij een basisattitude vanuit de leerkracht van liefde, respect en oprechte interesse tegenover het kind. Eigenlijk is present-zijn een weerspiegeling van Christus’ houding naar ons als mens toe (Muynck, 2004). Pedagoog Wim ter Horst benadrukt dat christelijke pedagogiek uitgaat van het geven en ontvangen van liefde (Horst, 2008). Volgens ter Horst zouden wij vanuit christelijk oogpunt elk kind moeten beschouwen als een breekbare parel in Gods hand die ons als leerkrachten en/of opvoeders in bruikleen gegeven wordt (Horst, 2008). Leerkrachten die vanuit deze visie en missie handelen zullen zich eerder maatschappelijke taken eigen maken. Natuurlijk is de uitvoering van zo’n maatschappelijke taak persoonsgericht. Toch bestaat de overtuiging dat een christelijke levensovertuiging bijdraagt aan de manier waarop –en misschien nog des te meer de intentie waarvan uit- leerkrachten deze taken vervullen. Ooit was het vanzelfsprekend dat kinderen werden opgevoed tot alle maatschappelijke en christelijke deugden (Bruin, 2006). Tegenwoordig is het niet meer zo vanzelfsprekend om het christelijke aspect in de wet op onderwijs te betrekken. Toch is het, als het gaat om maatschappelijke taken vanuit een eigen schoolvisie, wel van belang om ook vanuit een christelijk perspectief naar maatschappelijke taken te kijken. Als we het hebben over het overbrengen van normen en waarden, dan doe je dit als leerkracht vanuit je eigen identiteit. Een bekende uitspraak van Hamachek luidt: “*Consciously we teach what we know, unconsciously we teach who we are*” (Hamachek, 1999, p. 209). Normen en waarden zullen dus op een christelijke school wellicht anders geformuleerd worden dan op een reguliere basisschool. Zo wordt burgerschapsvorming door Jagt en Vos aan deugdedethiek gekoppeld (Jagt & Vos, 2011). Ook de manier waarop leerkrachten met kinderen –en ouders omgaan kenmerkt zich op een christelijke school door een andere houding. Als we naar ouders en kinderen kijken door Gods ogen, kunnen we niet anders dan ons liefdevol, begripvol en bemoedigend opstellen.

ONDERZOEKSONTWERP

Probleemstelling
Hoe kan de Prins Willem Alexanderschool de maatschappelijke opdracht het beste vormgeven in overeenstemming met ouders en leerkrachten?

Doelstelling
Met dit onderzoek wordt getracht de opvattingen van ouders en leerkrachten van de Prins Willem Alexanderschool zijn omtrent de maatschappelijke opdracht van de school in kaart te brengen. Vervolgens worden deze opvattingen vergeleken met het handelen van de school, zodat de school de maatschappelijke opdracht kan vormgeven op een manier die overeenkomt met de gezamenlijke opvattingen.

Onderzoeksvraag
Welke opvattingen zijn er vanuit school en ouders over de maatschappelijke opdracht van de Prins Willem Alexanderschool en in hoeverre komen deze overeen met het handelen van de school?

Theoretische deelvragen
- Wat wordt verstaan onder de maatschappelijke opdracht van de school en in hoeverre is de maatschappelijke opdracht wettelijk bepaald? - Welke verantwoordelijkheid hebben schoolleiding, ouders en leerkrachten in het uitvoeren van de maatschappelijke opdracht? - Welke opvattingen bestaan er in de literatuur over de maatschappelijke opdracht? - Op welke manier kan een school de maatschappelijke opdracht vorm te geven?

Praktische deelvragen
- Wat zijn de opvattingen van leerkrachten en ouders van de PWA-school over de taakverdeling, en prioritering met betrekking tot de maatschappelijke opdracht van de school? - Hoe verhouden deze opvattingen zich tot elkaar? - In hoeverre komen de verschillende opvattingen overeen met het handelen van de school?

KORTE BESCHRIJVING VAN DE ONDERZOEKSOPZET

Deze scriptie start met een literatuuronderzoek. Het doel van het literatuuronderzoek is het definiëren van begrippen, methodologische aspecten beschrijven en voorgaande onderzoeken te bestuderen (Baarda, 2009). Naast het literatuuronderzoek wordt er ook een praktijkonderzoek op de PWA uitgevoerd. Dit onderzoek is een kwantitatief onderzoek. Het onderzoeksinstrument wat voor dit onderzoek gebruikt wordt is een enquête. De ouders en leerkrachten krijgen beiden eenzelfde enquête waarin ze aangeven hoe zij de verdeling van de verantwoordelijkheid en prioritering omtrent maatschappelijke taken zien. De dataverzameling bestaat uit cijfermatige gegevens afkomstig uit afgenomen enquêtes (Baarda, 2009). De onderzoekseenheden zijn alle twintig leerkrachten van basisschool de PWA en 135 ouders van kinderen uit groep 1 t/m 8 van dezelfde basisschool.

LEESWIJZER

De eerste vijf hoofdstukken betreffen het literatuuronderzoek. Hoofdstuk 6 en 7 gaan over het praktijkonderzoek. In hoofdstuk 1 wordt het begrip de maatschappelijke opdracht geoperationaliseerd en wordt de begripsbepaling aangaande dit onderzoek gemotiveerd. Verder worden de belangrijkste maatschappelijke taken bepaald vanuit een wettelijk en literair kader. Hoofdstuk 2 gaat over de taakverdeling tussen ouder, leerkracht, schoolbestuur en overheid. In hoeverre is de verantwoordelijkheid vastgelegd? De visie van diverse betrokken partijen op de maatschappelijke opdracht komt in hoofdstuk 3 aan bod. In hoofdstuk 4 wordt besproken op welke manier een school de maatschappelijke opdracht vorm kan geven. Hoofdstuk 5 betreft een korte samenvatting van het literatuuronderzoek. In hoofdstuk 6 wordt de onderzoeksmethode geïntroduceerd. De onderzoeksresultaten worden in hoofdstuk 7 gepresenteerd. Hoofdstuk 8 zal bestaan uit de conclusie en in hoofdstuk 9 wordt op deze conclusie en op dit onderzoek gereflecteerd door middel van een discussie. In hoofdstuk 10 worden diverse aanbevelingen gedaan. Na hoofdstuk 10 kunt u in de bijlagen een uitwerking van mijn bevindingen, relevante informatie en mijn onderzoeksinstrumenten vinden.

1 DE MAATSCHAPPELIJKE OPDRACHT

Omdat ‘de maatschappelijke opdracht’ een vrij breed begrip is, wordt dit begrip in onderstaand hoofdstuk afgebakend. Dit gebeurt aan de hand van een aantal bestaande definities uit de literatuur. In de literatuur worden verschillende begrippen gebruikt die ongeveer dezelfde lading dekken als de maatschappelijke opdracht. In onderstaand hoofdstuk worden deze begrippen en bijbehorende definities kort naast elkaar gezet en worden de belangrijkste overeenkomsten en verschillen besproken. Aan de hand van deze analyse wordt de maatschappelijke opdracht gedefinieerd. Naast een definitie is het bij dit begrip ook van belang duidelijkheid te geven over welke taken onder de maatschappelijke opdracht vallen. Ook hiervan wordt eerst een overzicht gegeven van de meest relevante taken, vervolgens wordt hieruit een takenlijst geselecteerd. Deze taken zijn leidend voor de rest van dit onderzoek.

1.1 DIVERSE BEGRIPPEN EN DEFINITIES

1.1.1 De brede opdracht

De onderwijsraad kiest voor het begrip brede opdracht. De raad pleit voor meer samenhang van de verschillende schooldomeinen en daarom voor verbreding in plaats van vertakking. De brede opdracht wordt als overkoepelende term gebruikt voor de drie doeldomeinen kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming (Onderwijsraad, 2016). Regiogroep Onderwijs 2032 (2016) omschrijft de brede opdracht van de school als maatschappelijke toerusting en persoonsvorming. Deze formulering tracht het onderwijs in de volle breedte in één begrip samen te vatten en hierdoor het onderlinge verband tussen de verschillende aspecten van het onderwijs te verbeteren. De definiëring van het begrip ‘de brede opdracht’ is daarom ook zeer breed.

1.1.2 De pedagogische opdracht

De pedagogische opdracht van het onderwijs wordt door Kerpel (2014) omschreven als voorbereiding op de maatschappij. Hooghoff (2011) omschrijft deze taak als het voorbereiden van leerlingen op het functioneren in de samenleving. Doornenbal voegt hier nog aan toe dat kinderen leren een toekomst voor zichzelf te ontwerpen (Doornenbal, Oenen, & Pols, 2012). Een andere definitie is de vorming van leerlingen en het overdragen van waarden en normen gekoppeld aan de identiteit van de school (Titulaer, 2012).

1.1.3 De maatschappelijke opdracht

De definitie van de maatschappelijke opdracht die Turkenburg hanteert is een stuk breder dan die van de pedagogische opdracht: *“Onder de maatschappelijke opdracht van de school worden al die maatschappelijke vragen en problemen verstaan die op de school afkomen en waarop de school – uit eigen ambitie of missie of door externe druk- kan reageren door naast reguliere onderwijstaken allerlei vormen van extra ondersteuning en zorg aan te bieden”* (Turkenburg, 2005, p. 10). Ook wordt de maatschappelijke opdracht gedefinieerd als het voorbereiden op volwaardige maatschappelijke participatie en democratisch staatsburgerschap (Turkenburg, 2008).

1.1.4 Begripsbepaling

Het begrip ‘de brede opdracht’ wordt, behalve recent door de overheid, nog niet veel gebruikt. De definiëring van het begrip is zo omvangrijk dat het ook voor dit onderzoek niet verstandig is om dit begrip als kader te gebruiken. Jarenlang is het begrip de pedagogische opdracht leidend geweest. Inmiddels wordt vooral in onderzoeken maar ook in overheidsdocumenten het begrip ‘maatschappelijke opdracht’ steeds meer gebruikt. De minister koos voor dit begrip omdat het gaat om uiteenlopende maatschappelijke ontwikkelingen die taken met zich meebrengen voor de school.

In deze term komt het verband tussen vragen uit de maatschappij en de wensen van ouders en kinderen beter tot zijn recht (Turkenburg, 2005). Als we beide begrippen en definities naast elkaar leggen, zien we een aantal overeenkomsten. Zo wordt bij zowel de pedagogische als de maatschappelijke opdracht de nadruk gelegd op het voorbereiden van leerlingen op de maatschappij. Een duidelijk verschil is dat het begrip ‘de maatschappelijke opdracht’ een stuk breder is dan de pedagogische opdracht. Volgens Vos en Jagt (2011) gaat de maatschappelijke opdracht om extra taken die niet zozeer tot de kern van het onderwijs behoren, terwijl de pedagogische opdracht tot het hart van het onderwijs behoort. De school is namelijk niet alleen kennisinstituut maar ook vormingsinstituut. In dit onderzoek wordt het begrip de maatschappelijke opdracht gehanteerd. Hier is voor gekozen omdat dit begrip het meest recent lijkt te zijn en omdat dit begrip de relatie tussen vragen uit de maatschappij en de behoeften van ouders en kinderen het beste weergeeft. De definitie die in dit onderzoek gehanteerd wordt geeft dit laatste duidelijk weer: De maatschappelijke opdracht van de school is de opdracht om leerlingen voor te bereiden op het functioneren in de maatschappij door het overdragen van normen en waarden en door te reageren op maatschappelijke vragen en problemen die op de school afkomen.

1.2 MAATSCHAPPELIJKE TAKEN WETTELIJK BEPAALD?

Het begrip de maatschappelijke opdracht is gedefinieerd, maar welke taken horen nu bij dit begrip? Zijn er taken wettelijk bepaald en is hier in de literatuur iets over vastgelegd? Het is lastig om hier duidelijkheid over te krijgen. Om een overzicht te krijgen is het van belang eerst te kijken naar de drie doeldomeinen van het onderwijs volgens de Onderwijsraad.

1.2.1 Drie doeldomeinen

De Onderwijsraad is van mening dat scholen naast kennisoverdracht een maatschappelijke taak hebben. Om deze taak te definiëren worden de drie doeldomeinen van Gert Biesta (2011). De drie doeldomeinen worden als volgt beschreven:

- ‘Kwalificatie’ wordt bedoeld als het aanbieden van kennis, vaardigheden en houdingen waarmee kinderen worden toegerust om te kunnen functioneren in de samenleving (Onderwijsraad, 2016).
- ‘Socialisatie’ heeft alles te maken met kinderen en jongeren kennis te laten maken met de diversiteit van de maatschappij. Kennis van verschillende culturen, gebruiken, normen en waarden zullen er uiteindelijk voor zorgen dat kinderen zich betrokken voelen en kunnen participeren in de maatschappij (Onderwijsraad, 2016). Er zijn twee niveaus van socialisatie te herkennen: de primaire en secundaire socialisatie (Hooghoff, 2011). De primaire socialisatie vindt plaats binnen het gezin, terwijl secundaire socialisatie gaat over alle andere sociale systemen waar een kind deel van uit maakt (Eijkeren, 2009). Op school spreken we dus van secundaire socialisatie. Hooghoff omschrijft socialisatie als: *“het proces waarbij iemand bewust en onbewust, de waarden, normen en andere cultuurkenmerken van zijn groep krijgt aangeleerd. Het maakt deel uit van de opvoeding”* (Hooghoff, 2011, p. 14).
- ‘Subjectwording’ of ‘persoonsvorming’ heeft als doel zelfstandigheid en individuatie van elk kind. Hierbij zijn de aspecten zingeving en oriëntatie leidend (Biesta, 2011). Langeveld (1979) sprak over zelfverantwoordelijke zelfbepaling als einddoel van de opvoeding. Waar socialisatie een normatief karakter heeft en vooral gericht is op het ingroeien in een bepaalde samenleving, legt persoonsvorming veel meer de nadruk op opgroeien (Biesta, 2011). Een kind laten zien dat het in een pluriforme samenleving leeft en het helpen daar zijn unieke plek in te nemen.

Bovenstaande doeldomeinen zijn volgens de Onderwijsraad (2016) niet los van elkaar te koppelen. Ze horen alle drie een plek te krijgen in het onderwijs. Deze drie doeldomeinen houden een sterk verband met de maatschappelijke opdracht. Elk van deze domeinen heeft als doel kinderen op een bepaalde manier voor te bereiden op de maatschappij. Dit is gelijk aan het doel van de maatschappelijke opdracht. Om een beter beeld te krijgen van de concrete taken die hieronder vallen, wordt het wettelijk kader onder de loep genomen.

1.2.2 Wet Primair Onderwijs

In de Wet op het Primair Onderwijs is duidelijk terug te lezen dat van een leerkracht meer verwacht wordt dan kennisoverdracht. Artikel 8 luidt als volgt: *“Het onderwijs richt zich in elk geval op de emotionele en de verstandelijke ontwikkeling, en op het ontwikkelen van creativiteit, op het verwerven van noodzakelijke kennis en van sociale, culturele en lichamelijke vaardigheden”* (Overheid.nl, 2017). In de kerndoelen vinden we een aantal taken terug die kunnen vallen onder de maatschappelijke opdracht. Zo zijn kerndoel 34 tot en met 39 gericht op mens en samenleving en omvatten deze doelen het zorgdragen voor zichzelf en de omgeving, respect voor algemeen aanvaarde normen en waarden en sociaal redzaam gedrag. Gezond gedrag heeft daarbij voornamelijk te maken met voeding, rust en inspanning, respectvol omgaan met seksualiteit en zorg dragen voor het milieu. Sociaal-emotioneel wordt er van scholen verwacht dat ze kinderen leren opkomen voor zichzelf en leren rekening houden met anderen. Ook moeten scholen aandacht besteden aan verschil in etniciteit, emancipatie, burgerschap en vrijheid van meningsuiting (SLO, z.j.). Deze taken voortkomend uit kerndoelen zouden opgenomen moeten zijn in het onderwijsaanbod van basisscholen. De Onderwijsraad stelt in 2008 een lijst op met nieuwe taken voor de school.¹ In deze lijst zijn bovenstaande taken te herkennen. Ook veiligheid, differentiatie en het verzorgen van voor-, tussen en naschoolse opvang komen hier aan bod.

1.2.3 Onderzoekskader Onderwijsinspectie

Het onderzoekskader van de inspectie van Onderwijs geeft aan dat het volgende valt onder de basiskwaliteit van het onderwijsproces: *“Het onderwijs gaat ervan uit dat leerlingen opgroeien in een pluriforme samenleving. Daarom is het onderwijs gericht op het bevorderen van actief burgerschap en sociale integratie, en op kennis hebben van en kennismaken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdgenoten. Het aanbod draagt bij aan de basiswaarden van de democratische rechtsstaat”* (Inspectie van het Onderwijs, 2017, p. 14). De Inspectie van Onderwijs heeft een aantal speerpunten met daarbij horende indicatoren vastgesteld. In de volgende speerpunten komt het pedagogische en maatschappelijke aspect duidelijk naar voren:

- Sociale en maatschappelijke competenties
 - o Uitgangspositie hierbij is dat de leerlingen de school verlaten met sociale competenties die passen bij de kenmerken van de leerlingenpopulatie.
- Breed aanbod
 - o Eén van de voorwaarden voor een breed aanbod is het oog hebben voor actief burgerschap, kennismaken met andere culturen en het overbrengen van de basiswaarden van een democratische rechtstaat. Daarnaast wordt van scholen verwacht dat ze samenwerken met voorschoolse voorzieningen en ketenpartners.
 - o Onder dit kopje worden ook de ouders genoemd. Het is van belang dat de school ouders ziet als partners in het stimuleren van de ontwikkeling van hun kinderen.
- Veiligheid in de school
- Ondersteunend en stimulerend schoolklimaat

¹ Zie bijlage 2

- Een klimaat waarin alle leerlingen zich gezien en betrokken voelen binnen de school. Leerkrachten stimuleren leerlingen elk op hun eigen niveau. (Inspectie van het Onderwijs, 2017)
- Verantwoording en dialoog
 - Van een school wordt gevraagd om wensen en voorstellen van interne en externe belanghebbenden serieus te nemen (Inspectie van het Onderwijs, 2017).

1.3 MAATSCHAPPELIJKE TAKEN VOLGENS DE LITERATUUR

In paragraaf 1.2 zijn de belangrijkste maatschappelijke taken die wettelijk bepaald zijn aangeduid. In de literatuur zijn weinig concrete taken te achterhalen. Hieronder volgen er een aantal:

Onder de maatschappelijke opdracht wordt volgens Turkenburg (2005) onder meer verstaan:

- Achterstandbestrijding
- Opvoeding en de relatie met ouders
- Kinderopvang en de opvang van problematische leerlingen
- Veiligheid
- Sociale cohesie in de buurt
- Integratie en het voorkomen van segregatie
- De overdracht van waarden en normen
- Goed burgerschap

Nijntjes en van Diepen (2008) omschrijven elf maatschappelijke taken voor de school in onderstaande tabel (zie figuur 1). In dit lijstje komen naast pedagogische en sociale taken ook een aantal didactische taken voor. Deze taken zijn gericht op het verbeteren van het onderwijsaanbod door middel van differentiatie.

1 | Elf (extra) maatschappelijke taken zoals die aan docenten werden voorgelegd

1. Burgerschapsvorming, democratisch burgerschap (bijvoorbeeld maatschappelijke stage)
2. Bijbrengen van waarden en normen of ondersteunen bij identiteitsvorming
3. Projecten, lesbrieven en/of lespakketten (bijvoorbeeld over gezond gedrag, seksuele opvoeding, leren omgaan met geld, mediawijsheid)
4. De leerlingen helpen omgaan met verschillende culturen in de klas en op school
5. Extra aandacht voor Nederlandse taal in verband met taalachterstanden
6. Zorg voor veiligheid (bijvoorbeeld anti-pestbeleid of maatregelen om verzuim, drugs of wapenbezit tegen te gaan)
7. Zorg voor leerlingen met leer- en/of gedragsproblemen of extra getalenteerde leerlingen
8. Versterken van sociale cohesie in de wijk (bijvoorbeeld extra activiteiten voor wijkbewoners, deelname aan wijkprojecten)
9. Verzorgen van voor-, tussen- en naschoolse opvang, buitenschoolse activiteiten
10. Ouders meer betrekken bij de school, ondersteunen van ouders, bijvoorbeeld bij opvoeding
11. Inspelen op grote verschillen in niveaus en mogelijkheden van leerlingen in een klas

Figuur 1: (Nijntjes & Diepen, 2008, p. 8)

1.4 CONCLUSIE

Er zijn verschillende begrippen en definities te onderscheiden die aansluiten bij de maatschappelijke opdracht. In dit onderzoek wordt de volgende definitie gehanteerd: De maatschappelijke opdracht van de school is de opdracht om leerlingen voor te bereiden op het functioneren in de maatschappij door het overdragen van normen en waarden en door te reageren op maatschappelijke vragen en problemen die op de school afkomen.

Vanuit de literatuur en wetsbepalingen is getracht de maatschappelijke opdracht verder te definiëren aan de hand van maatschappelijke taken. Vanuit de Wet Primair Onderwijs en het onderzoekskader van de onderwijsinspectie wordt al snel duidelijk dat van scholen meer verwacht wordt dan enkel kennisoverdracht. De opsommingen hierboven laten uiteenlopende maatschappelijke taken zien. Een aantal taken komt meerdere keren terug. De volgende taken komen het meest voor en zijn relevant voor dit onderzoek:²

- Burgerschap
- Overdracht van waarden en normen
- Zingeving (geloofsopvoeding)
- Hulp bij de opvoeding en relatie met ouders
- Psychische, sociale en fysieke veiligheid
- Voor-, tussen en naschoolse opvang verzorgen
- Aandacht voor sociaal-emotionele ontwikkeling
 - o Opkomen voor jezelf en rekening houden met anderen
- Aandacht voor gezond gedrag
 - o Mediawijsheid
 - o Zorg voor het milieu
 - o Voeding/beweging
 - o Seksuele vorming
- Omgaan met en respect voor diverse culturen
- Inspelen op verschillen in niveau in de klas.

Als we kijken naar de drie doeldomeinen van de Onderwijsraad, zien we dat het grootste deel van deze taken valt onder deze domeinen. Een drietal taken blijft over. Deze taken zijn randvoorwaarden om optimaal onderwijs te kunnen realiseren. Onderstaande taken verdeeld onder doeldomeinen en randvoorwaarden zijn leidend in de rest van het onderzoek.

Kwalificatie	Socialisatie	Persoonsvorming
1. Aanleren van gezond gedrag 2. Inspelen op grote verschillen in niveau van leerlingen	1. Burgerschap 2. Overdragen van normen en waarden 3. Respect voor en kennis van verschillende culturen	1. Aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling en persoonsvorming 2. Zingeving (geloofsopvoeding)
Randvoorwaarden:		
1. Sociale, psychische en fysieke veiligheid 2. Voor-, tussen- en naschoolse opvang verzorgen 3. Hulp bij de opvoeding en relatie met ouders		

² Zie voor selectie van de tien taken de tabel in bijlage 3

2 VERDELING IN VERANTWOORDELIJKHEID

In het vorige hoofdstuk zijn de belangrijkste maatschappelijke taken aan bod gekomen. In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de verantwoordelijkheid voor de maatschappelijke opdracht. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen diverse betrokkenen. Door de recente ontwikkelingen omtrent decentralisatie, is het van belang om schoolbesturen en schoolleiding apart te noemen.

2.1 MAATSCHAPPELIJK TAKEN VAN DE OVERHEID

Als we kijken naar de huidige ontwikkelingen in het onderwijs, zien we dat de overheid steeds meer op de achtergrond treedt. Toch blijft ze aanwezig en heeft ze een duidelijke rol met betrekking tot de maatschappelijke opdracht. Als het gaat om de rol die de overheid bij het onderwijs heeft onderscheidt het Nationaal Expertisecentrum Leerplanontwikkeling vier kernelementen namelijk:

- **Richting:** de overheid geeft richting als het gaat om welke publieke taken vervuld moeten worden en welke resultaten zij verwacht
- **Ruimte:** tegenover de sturing die de overheid geeft is er een geleidelijke toenemende ruimte voor scholen om taken op hun eigen manier in te vullen, hun eigen visie te ontwikkelen en overeenkomstig deze visie te handelen
- **Rekenschap:** van scholen wordt verwacht dat zij hun invulling van de ruimte die zij krijgen verantwoorden. Aan de overheid de taak die invulling te controleren.
- **Resultaten:** de overheid verzameld resultaten van scholen en vergelijkt deze met eerdere resultaten of resultaten van andere scholen (Bron, Veugelers, & Vliet, 2009).

Een duidelijke rol die de overheid heeft is het opstellen van onderwijsdoelen en het controleren daarvan. De onderwijsdoelen die aansluiten bij de maatschappelijke opdracht zijn terug te lezen in hoofdstuk 1. De onderwijsraad geeft aan dat de overheid een duidelijkere rol in zou moeten nemen door jaarlijks de meest belangrijke maatschappelijke thema's vast te stellen en hierin aan te geven voor welke taken scholen verantwoordelijkheid dragen (Onderwijsraad, 2008).

2.2 MAATSCHAPPELIJKE TAKEN VAN HET SCHOOLBESTUUR

Uit onderzoek blijkt dat ook op het gebied van de maatschappelijke opdracht de toenemende autonomie voor scholen duidelijk zichtbaar is. Volgens de Onderwijsraad is het ten eerste de taak van het schoolbestuur en schoolleiders om samen met ouders en leerkrachten een visie te formuleren met betrekking tot de drie onderwijsdomeinen waarbij een duidelijke balans gecreëerd wordt tussen kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming (Onderwijsraad, 2016). Schoolbesturen zijn sinds 2007 verantwoordelijk voor het organiseren van voor- tussen en naschoolse opvang (buitenschoolse opvang). Dit betekent niet dat scholen dit altijd zelf verwezenlijken, vaak wordt de buitenschoolse opvang aangeboden door een kinderopvangorganisatie in opdracht van het schoolbestuur (OCO, 2007). Sinds enige tijd hoort actieve burgerschapsvorming tot het verplichte curriculum van zowel basis- als middelbare scholen. In 2007 wordt er een bepaling in de wet opgenomen die gemeenten en schoolbesturen verplicht ieder jaar een overleg te plegen en koers uit te zetten met betrekking tot dit onderwerp (Hooghoff, 2011). Het is van belang hierbij te vermelden dat geloofsopvoeding binnen het onderwijs een groot deel van de burgerschapsdoelen invult. Geloofsopvoeding komt tegemoet aan de volgende competenties: persoonlijke identiteitsontwikkeling, meningsvorming, sociale competenties en begrip voor levensbeschouwelijke diversiteit. (Hooghoff, 2011).

2.3 MAATSCHAPPELIJKE TAKEN VAN SCHOOLLEIDERS

Van schoolleiders wordt significant meer verwacht als het gaat om de maatschappelijk opdracht van de school. Zo wordt door meerdere betrokkenen in en rondom de school verwacht dat de schoolleiding een inspirerende rol inneemt op het gebied van normen en waarden. Specifiek wordt van schoolleiders verlangd dat zij leerkrachten stimuleren in hun pedagogische taak. Schoolleiders zorgen vooral voor kaders en randvoorwaarden als het gaat om de maatschappelijke opdracht. Een voorbeeld hiervan is het creëren, controleren en in stand houden van een goed pedagogisch klimaat binnen de school (Nederlands Jeugdinstituut, z.j.). Maar ook het opstellen van een leerplankader rondom gezond gedrag of het kiezen van een methode om de sociaal-emotionele ontwikkeling te stimuleren hoort bij het creëren van kaders omtrent de maatschappelijke opdracht. Leerkrachten zijn zelf verantwoordelijk voor het invullen van die kaders (Klaassen & Broek, 2009). Schoolleiders fungeren binnen een school ook als poortwachter. Ze bepalen welke maatschappelijke thema's voor de school relevant zijn en wanneer de grens van de maatschappelijke opdracht bereikt is (Onderwijsraad, 2008). Verder zijn schoolleiders verantwoordelijk voor: veiligheid in de school, het tegengaan van pesten, het opstellen en actueel houden van een veiligheidsbeleid en het meten van de veiligheidsbeleving van leerlingen (Inspectie van het Onderwijs, 2016). Deze laatste taken vallen onder de randvoorwaarden binnen de doeldomeinen.

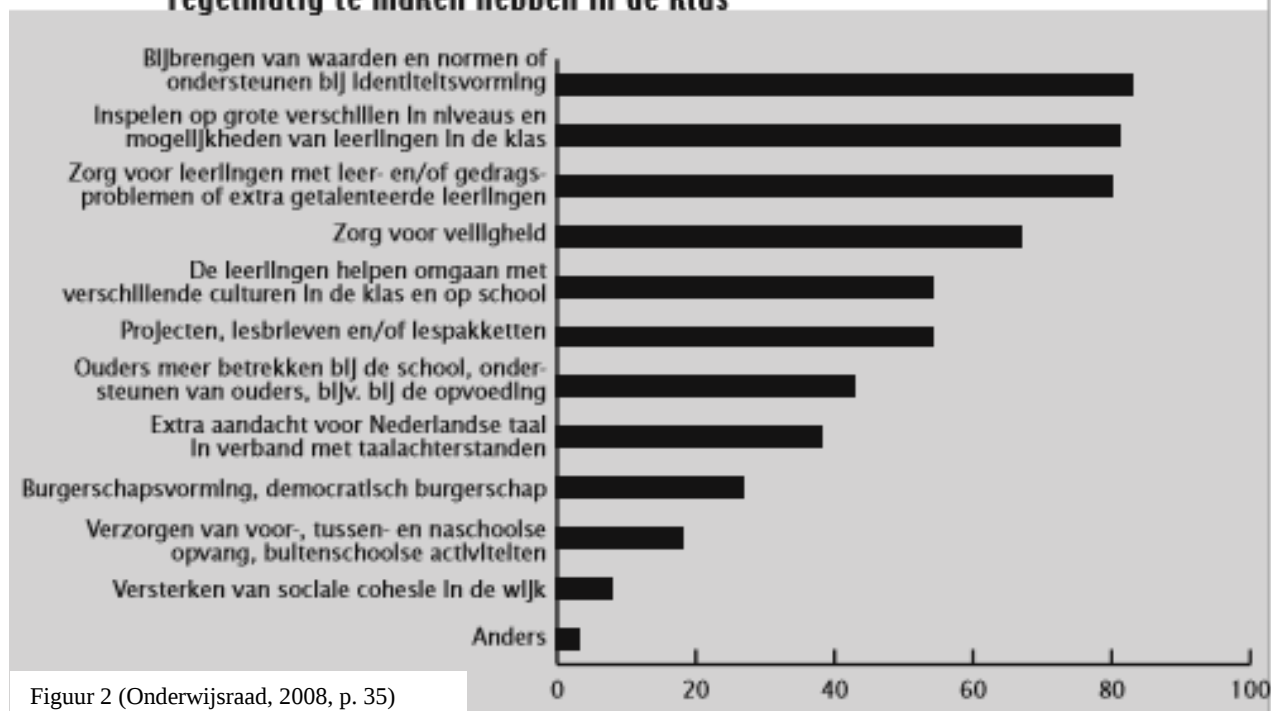
2.4 MAATSCHAPPELIJKE TAKEN VAN LEERKRACHTEN

De grootste taak als het gaat om het uitvoeren van de maatschappelijke opdracht van het onderwijs lijkt voornamelijk bij de leerkrachten te liggen. Aan de andere kant liggen hier voor leerkrachten ook de meeste kansen. De Onderwijsraad stelt dat kwaliteit in de brede zin vooral ontstaat in de onderwijspraktijk tussen leerkracht en leerling (Onderwijsraad, 2016). Leerkrachten zijn allereerst verantwoordelijk voor het invullen van de kaders die door schoolleiding gecreëerd zijn. Zo zijn leerkrachten verantwoordelijk voor het pedagogische klimaat in hun klas (Nederlands Jeugdinstituut, z.j.) en voor een groot deel van de afstemming met ouders (Klaver, 2013). Vanuit de overheid zijn er een aantal bekwaamheidseisen vastgelegd die gelden voor leerkrachten in het primair onderwijs. De pedagogische bekwaamheid van een leerkracht vormt een van de drie subonderdelen. De onderwijscoöperatie definieert het begrip “pedagogische bekwaamheid” als volgt: *“Pedagogische bekwaamheid wil zeggen dat de leraar met een professionele, ontwikkelingsgerichte werkwijze en in samenwerking met zijn collega's een veilig, ondersteunend en stimulerend leerklimaat voor zijn leerlingen kan realiseren”* (Onderwijscoöperatie, 2014, p. 13). In dit document wordt benadrukt dat een leerkracht een bijdrage levert aan de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van zijn leerlingen. Ook wordt verwacht dat een leerkracht zijn pedagogisch handelen kan afstemmen met collega's en met anderen die voor de ontwikkeling van de leerling verantwoordelijk zijn. Ouders zijn vanzelfsprekend voor een groot deel van de ontwikkeling van hun kind verantwoordelijk. Het is daarom dus van belang dat leerkrachten ook met ouders een goede afstemming vinden omtrent maatschappelijke taken. Als laatste wordt nog benoemd dat een leerkracht geacht is een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van zijn leerlingen tot zelfstandige volwassenen (Onderwijscoöperatie, 2014). Dit valt onder het domein persoonsvorming.

Het CPS omschrijft vijf rollen van de leraar waarvan de rol als pedagoog er één is. Onder deze rol verstaat het CPS een duidelijk en veilig leerklimaat creëren en in stand houden (Slooter, 2009). Volgens Onstenk is de leerkracht verantwoordelijk voor het creëren van optimale voorwaarden om tot leren te komen (Onstenk, 2011). Maslow noemt vier behoeften die een individu nodig heeft om zich te kunnen ontwikkelen: primaire lichamelijke behoeften, zekerheid, acceptatie en erkenning (McLeod, 2014). Als we uit zouden gaan van de behoeften hiërarchie volgens Maslow, zou een leerkracht (mede-) verantwoordelijk zijn voor bovenstaande behoeften (McLeod, 2014).

Luc Stevens onderscheidt drie basisbehoeften om tot leren te komen namelijk; de behoefte aan relatie, competentie en autonomie (Stevens, 2002). Deze behoeften zijn te linken aan de drie doeldomeinen: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming.

Figuur 1: Antwoorden van docenten in het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs op de vraag met welke van de voorgelegde taken zij regelmatig te maken hebben in de klas

Figuur 2 (Onderwijsraad, 2008, p. 35)

De onderwijsraad doet in 2008 onderzoek naar maatschappelijke taken waar leerkrachten mee te maken krijgen in het onderwijs (zie figuur 2). In de tabel hierboven is te zien dat leerkrachten het meest te maken hebben met de volgende taken:

- Het bijbrengen van waarden en normen of ondersteunen bij identiteitsvorming
- Inspelen op niveauverschillen
- Zorg voor leerlingen met leer- en/of gedragsproblematiek of extra getalenteerde leerlingen
- Zorg voor veiligheid (Onderwijsraad, 2008)

Dit zijn de taken waar leerkrachten zich in de dagelijkse praktijk het meest mee bezig houden. Of het daadwerkelijk ook taken voor de leerkracht zijn is nog een discussiepunt.

2.5 MAATSCHAPPELIJKE TAKEN VAN OUDERS

Een ontwikkeling die van belang is in het kader van dit onderzoek is die van de rol van ouders binnen de school. De overheid legt steeds meer nadruk op ouderbetrokkenheid en instemmingsrecht voor ouders. In 2013 kregen ouders het recht om de grondslag van bestaande basisscholen te veranderen of zelfs een nieuwe school te stichten (Rijksoverheid, 2013). Onlangs werd er een motie aangenomen waarin de zeggenschap van ouders over de ondersteuning van hun kind is vastgelegd (Vos, 2016). De onderwijsraad ziet ouders niet alleen als houders van juridische rechten en plichten, maar ook als partners van de school (Onderwijsraad, 2010). De raad voorziet echter ook dat een uitbreiding van de individuele rechten van ouders, de ouderbetrokkenheid niet zal vergroten (Onderwijsraad, 2010).

Niet alleen de rol van ouders binnen de school verandert. Ouders, en de manier waarop zij vormgeven aan de opvoeding, veranderen ook steeds. Een traditioneel gezinstype met een (werkende) vader, een (huisvrouw) moeder en kinderen komt steeds minder voor. Samengestelde gezinnen, alleenstaande ouders, twee moeders of twee vaders en werkende ouders komen in de hedendaagse samenleving steeds meer voor (Clement, 2008). Deze veranderingen maken een goede afstemming tussen leerkracht en ouder des te meer van belang.

Natuurlijk zijn ouders de personen die het meest invloed hebben op kinderen in de basisschoolleeftijd. Als het gaat om opvoeding en onderwijs zijn er volgens de Staat der Nederlanden drie schillen van zelfbeschikking te herkennen. De eerste schil van zelfbeschikking beschermt de levensvoering van het individu. Dit heeft een grote weerslag op de pedagogiek. Als het individu vrij is om er een eigen mening en levenswijze op na te houden, heeft het vanzelfsprekend ook vrijheid om zijn eigen manier van opvoeden te ontwikkelen en aan te houden (Levering, 2010). De tweede schil van zelfbeschikking gaat letterlijk over de bescherming van de vrijheid van opvoeding. Vanuit de overheid kan er pas worden ingegrepen op het moment dat ouders sterk in gebreke blijven als het gaat om hun opvoedingsverantwoordelijkheid. Tot die tijd beschikken ouders zelf over de vrijheid en verantwoordelijkheid om hun kind op te voeden zoals zij dat het beste achten (Levering, 2010). De derde schil van zelfbeschikking gaat over de vrijheid van onderwijs. Ouders zijn vrij om zelf een school te stichten en die door de overheid te laten financieren (Levering, 2010). Veugelers en Schuitema deden in 2010 onderzoek naar de grenzen aan de pedagogische taak van de leerkracht op het voortgezet onderwijs. In dit onderzoek bestuderen zij de taakverdeling tussen school, ouders, jeugdzorg en politie. Uit onderzoek blijkt dat ouders de meeste opvoedingsverantwoordelijkheid hebben. De andere drie partijen hebben gezamenlijk evenveel verantwoordelijkheid als ouders (Veugelers & Schuitema, 2010). De onderwijsraad benadrukt dat ouders en school de taak voor burgerschapsonderwijs delen (Onderwijsraad, 2012). Ook het aanleren van gezond gedrag is een gezamenlijke taak (TNS Nipo, 2014). De verantwoordelijkheid voor de sociaal-emotionele ontwikkeling en geloofsopvoeding ligt in eerste instantie bij ouders. Uit onderzoek blijkt dat ouders ook eerstverantwoordelijke zijn als het gaat om het bijbrengen van normen en waarden (MarketResponse, 2010).

2.6 CONCLUSIE

Er zijn verschillende partijen betrokken bij het uitvoeren van de maatschappelijke opdracht. De overheid, schoolbestuur en schoolleiding geven de kaders aan, een leerkracht is verantwoordelijk om deze kaders in te vullen. De overheid is verantwoordelijk voor het geven van richting (door middel van onderwijsdoelen) en ruimte. Daarnaast wordt de overheid verantwoordelijk gehouden voor het controleren van de onderwijsdoelen en het invullen van de verkregen ruimte door scholen. Een manier waarop dit bijgehouden wordt is middels controles van de onderwijsinspectie. Schoolbesturen zijn samen met schoolleiders verantwoordelijk voor het opstellen van een visie waarin de balans tussen de verschillende onderwijsdomeinen zichtbaar is. Schoolleiders hebben de taak om de juiste voorwaarden te creëren voor een goed pedagogisch klimaat in de school. Ook wordt van hen verwacht dat ze beleid opstellen op het gebied van pesten en gezond gedrag. Van leerkrachten wordt vooral verwacht dat ze zorgen dat leerlingen voldoen aan de voorwaarden om tot leren te komen. Hierbij worden de basisbehoeften van Luc Stevens en de hierarchy of needs van Maslow als uitgangspunt genomen. Onderzoek naar de meest voorkomende maatschappelijke taken wijst uit dat leerkrachten in de klas veel bezig zijn met het overbrengen van normen en waarden, de verschillen tussen leerlingen op gebied van leren en gedrag en de zorg voor veiligheid. Naast leerkrachten hebben ook ouders een rol in het voorbereiden op participatie in de maatschappij. Ouders hebben van alle betrokken partijen de meeste opvoedingsverantwoordelijkheid. Leerkrachten hebben ook niet zomaar iets te zeggen over de opvoeding van ouders.

Opvoedingsvrijheid speelt hierbij een grote rol. Wel is het essentieel om op één lijn te zitten wat betreft thema's die voor de ontwikkeling van het kind belangrijk zijn. Samenwerking tussen ouders en leerkrachten is daarom ook van groot belang.

Terugkomend op de drie doeldomeinen van het onderwijs kunnen we het volgende stellen:

Kwalificatie	Socialisatie	Persoonsvorming
1. Aanleren van gezond gedrag 2. Inspelen op grote verschillen in niveau van leerlingen	1. Burgerschap 2. Overdragen van normen en waarden 3. Respect voor en kennis van verschillende culturen	1. Aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling en persoonsvorming 2. Zingeving (geloofsopvoeding)
<u>In eerste instantie school verantwoordelijk</u>	<u>School en ouders dragen gezamenlijk verantwoordelijkheid</u>	<u>In eerste instantie ouders verantwoordelijk</u>
Randvoorwaarden:		
3. Sociale, psychische en fysieke veiligheid 4. Voor- tussen en naschoolse opvang verzorgen 5. Hulp bij de opvoeding en relatie met ouders		
<u>In eerste instantie school verantwoordelijk</u>		

3 VISIE OP DE MAATSCHAPPELIJKE OPDRACHT

In hoofdstuk 2 werd de huidige taakverdeling omtrent de maatschappelijke opdracht onder de loep genomen. De vraag is nu of deze taakverdeling strookt met de opvattingen die te vinden zijn in de literatuur van de verschillende betrokken partijen. In hoofdstuk 3 worden diverse visies uit de literatuur met elkaar vergeleken. Om het overzicht te bewaren is gekozen voor eenzelfde groepering als in hoofdstuk 2.

3.1 VISIE VAN DE OVERHEID OP DE MAATSCHAPPELIJKE OPDRACHT

Er is vanuit de overheid nog steeds veel aandacht voor de maatschappelijke opdracht van scholen. In 2001 werd er een motie ingediend waarbij aangedrongen werd op het stimuleren van actief burgerschap als onderdeel van de pedagogische taak van een leerkracht.³ Met actief burgerschap wordt hier bedoeld *“het ontwikkelen van kennis, vaardigheden en attitudes”* (Veugelers & Schuitema, 2013, p. 12). Inmiddels behoort actief burgerschap bij de wettelijke taken van het onderwijs (Hooghoff, 2011). Over dit burgerschap worden behoorlijk wat Kamervragen gesteld. Scholen zouden er te weinig aandacht aan besteden, opbrengsten zijn nauwelijks meetbaar en een visie op dit thema is voor scholen lastig te vormen (Bussemaker & Dekker, 2016). Dijkstra (programmacoördinator Inspectie van het Onderwijs) doet de komende tijd onderzoek naar het meten van sociale opbrengsten op scholen en reële verwachting omtrent deze opbrengsten (Dijkstra, 2012). Ook in de curriculumherziening voor het primair onderwijs is meer aandacht voor burgerschapsonderwijs een speerpunt. Daarnaast wordt geadviseerd het thema persoonsvorming verder uit te werken (Dekker, 2016b). De communicatie tussen ouders en onderwijs is ook onderwerp van het overheidsbeleid. De overheid ziet graag dat scholen en ouders als partners met elkaar optrekken. Zowel op het gebied van opvoeding als op het gebied van leren (Herweijer & Turkenburg, 2012). De onderwijsraad is van mening dat de nadruk in het onderwijs moet blijven liggen op kwalificatie en socialisatie. Maatschappelijke taken die hierbuiten vallen hebben geen eerste prioriteit. Wel kan het voorkomen dat deze taken voorwaardelijk zijn om tot de kerndoelen van het onderwijs te komen. In dit geval is het van belang dat de school zelf positie kiest (Onderwijsraad, 2008).

3.2 VISIE VAN HET SCHOOLBESTUUR EN SCHOOLLEIDING OP DE MAATSCHAPPELIJKE OPDRACHT

In 2008 werd onderzocht hoe schoolbesturen zich verhouden tot de maatschappelijke taken waar zij verantwoordelijk voor worden gehouden. Opvallend is dat de mate waarin zij zich verantwoordelijk voelen samenhangt met hun beeld op het eigenaarschap van de school. Schoolbesturen die van mening zijn dat de samenleving eigenaar is van de school, nemen meer maatschappelijke taken op zich dan besturen met een andere kijk op het eigenaarschap (Turkenburg, 2008). Een groot deel van de schoolbesturen vindt dat de mate waarin hun scholen inspelen op maatschappelijke vraagstukken een belangrijk criterium is voor een goed bestuur. Opvallend is dat de meerderheid van de besturen het daarentegen niet noodzakelijk vindt om zich te verantwoorden over de manier waarop hun scholen met deze vraagstukken omgaan (Turkenburg, 2008). Hoewel het schoolbestuur over het algemeen waarde hecht aan het gehoor geven aan maatschappelijke taken door de school, laten zij het initiatief veelal bij de scholen zelf liggen. Ook de verantwoordelijkheid voor de definiëring en invulling van de maatschappelijke opdracht ligt overwegend op het bordje van de school. Het zijn vooral de grotere besturen met een raad-van-toezichtmodel die actief hun school aansturen als het gaat om de maatschappelijke opdracht (Turkenburg, 2008).

³ Zie bijlage 1

Enkele schoolbesturen proberen juist de maatschappelijke taken van de school terug te dringen; ze remmen de scholen eerder af dan dat ze aansporen tot het gehoor geven aan de maatschappelijke opdracht (Turkenburg, 2008). Het Sociaal en Cultureel Planbureau (2008) geeft aan dat de - vanuit de maatschappij opgelegde taken- door het schoolbestuur niet altijd als taak voor de school worden gezien. De maatschappelijke opdracht waar scholen het meest moeite mee hebben is volgens Turkenburg de voor- en naschoolse opvang. Scholen zien dit voornamelijk als een op economische motieven gebaseerde taak en niet als een taak die per definitie bij de school hoort (Turkenburg, 2005). Uit onderzoeksresultaten blijkt dat schoolleiders een duidelijk beeld hebben van het pedagogisch schoolbeleid. Schoolleiders zijn echter wel van mening dat het pedagogische aspect van het onderwijs in balans moet zijn met het cognitieve aspect (Klaassen & Broek, 2009). Schoolleiders noemen ook een aantal grenzen aan de maatschappelijke taak van de school. De belangrijkste grenzen zijn: als deze opdracht een doel op zich wordt, als het in strijd is met de primaire opdracht van de school en als het fysiek en/of mentaal teveel van leerkrachten vraagt (Turkenburg, 2005).

3.3 VISIE VAN LEERKRACHTEN OP DE MAATSCHAPPELIJKE OPDRACHT

In verscheiden onderzoeken is gekeken naar hoe leerkrachten zich verhouden tot de toenemende maatschappelijke taken. In 2004 wordt onderzoek gedaan naar de taakverdeling tussen ouders en leerkrachten. Hieruit blijkt dat veel leerkrachten klagen over het stijgend aantal taken waar zij verantwoordelijk voor worden gehouden. Leerkrachten ervaren dat er een verschuiving plaatsvindt van het gezin naar de school als het gaat om de taakverdeling omtrent opvoeding (Herweijer & Vogels, 2004). In hetzelfde onderzoek wordt echter aangetoond dat leerkrachten en ouders over een aantal zaken hetzelfde denken. Zo vinden ouders en leerkrachten dat de eerste verantwoordelijkheid van de opvoeding bij de ouders ligt. Ook zouden beide partijen een betere samenwerking wensen als het om opvoeding gaat. Verder lopen opvattingen over de maatschappelijke taken van de school sterk uiteen (Herweijer & Vogels, 2004). Leerkrachten geven aan vorming in het onderwijs belangrijk, maar tegelijkertijd ook moeilijk te vinden. Knelpunten hierbij zijn leerlingen met leer- en of gedragsproblemen en de nadrukkelijke aandacht voor opbrengsten in het onderwijs (Onderwijsraad, 2011). Marketresponse presenteert in 2010 een onderzoek waarin zij onder andere de visie van ouders en leerkrachten op de opvoedkundige rol van leerkrachten in kaart brengen. In de resultaten komt naar voren dat leerkrachten het opvoeden van hun leerlingen zeker als belangrijk aspect van hun taak beschouwen, maar dat ze tegelijkertijd van mening zijn dat dit aspect ze te veel tijd kost (MarketResponse, 2010). De taak die volgens Nijntjes en van Diepen (2008) als meest belastend wordt ervaren door leerkrachten is het ondersteunen van ouders bij de opvoeding. De meest voorkomende extra taak is het bijbrengen van normen en waarden. Het zorgen voor veiligheid wordt door leerkrachten als vanzelfsprekend ervaren. De meeste leerkrachten vinden dit een taak die thuishoort in hun takenpakket. Bijna alle respondenten vinden dat het bijbrengen van waarden en normen ook op school moet gebeuren. Het merendeel van de leerkrachten vindt dat het opvoeden de leerkracht te veel tijd kost. Een deel van de leerkrachten geeft aan minder tijd te willen besteden aan maatschappelijke taken. Slechts een klein percentage vindt dat de school hier juist meer tijd in zou moeten investeren (MarketResponse, 2010). Uit onderzoek blijkt dat leerkrachten het niet altijd eens zijn met de taken die zij toebedeeld krijgen. Een groot deel van de leerkrachten vindt dat de maatschappelijke taken niet ten koste mogen gaan van de kerntaak van het onderwijs: het overdragen van kennis. In sommige gevallen wordt die grens overschreden (Veugelers & Schuitema, 2010; Turkenburg 2008). Terwijl ouders de nadruk bij een leerkracht vooral op kennisoverdracht leggen, vinden leerkrachten de opvoedende taak belangrijker (Titulaer, 2012). Ondanks dat veel schoolbesturen vinden dat de opvoedende taak meer bij ouders ligt, wijzen leerkrachten de taak niet af.

Opvoeden en onderwijzen zijn nu eenmaal onlosmakelijk aan elkaar verbonden (Turkenburg, 2008). Zowel ouders als leerkrachten vinden het van belang dat op school aandacht besteed wordt aan de sociaal-emotionele ontwikkeling (Pharos & Trimbos-instituut, z.j.).

3.4 VISIE VAN OUDERS OP DE MAATSCHAPPELIJKE OPDRACHT

Elke ouder brengt zijn eigen kennis en ervaringen mee en vormt daarmee zijn eigen mening over hoe de school vorm zou moeten geven aan de maatschappelijke opdracht. Een groot deel van de ouders die respondeerden in het onderzoek naar de rol van de school bij opvoeding is tevreden over de mate waarin leerkrachten zich bezighouden met opvoeding. Veel ouders vinden zelfs dat leerkrachten zich hier helemaal niet zoveel mee bezig hoeven houden (MarketResponse, 2010). Een opvallend verschil tussen de opvattingen van leerkrachten en die van ouders omtrent maatschappelijke taken, gaat over de opvang bij schooluitval, bedtijden en gezonde voeding. Ouders zouden graag zien dat de school verantwoordelijkheid neemt voor de opvang, terwijl leerkrachten dit juist als verantwoordelijkheid voor ouders zien. Als het gaat om bedtijden en gezonde voeding is dit precies omgekeerd. Ouders vinden dit geen zaak van school, terwijl leerkrachten hier graag afspraken over zouden willen maken (MarketResponse, 2010). Uit onderzoek blijkt dat ouders zonder geloofsovertuiging meer waarde hechten aan zelfstandigheid en zelfbepaling. Dit valt onder het domein persoonsvorming. Ouders met een gelovige achtergrond vinden conformisme wat valt onder socialisatie belangrijker (Herweijer & Vogels, 2004).

3.5 CONCLUSIE

De overheid benadrukt dat de eerste verantwoordelijkheid van scholen bij kwalificatie en socialisatie ligt. Toch is er vanuit de overheid steeds meer aandacht voor persoonsvorming. Schoolbesturen en -leiders hechten veel waarde aan het vormgeven van de maatschappelijke opdracht op scholen. Veel schoolbesturen laten schoolleiders vrij om deze opdracht in te vullen. Kennisoverdracht blijft hierbij de eerste prioriteit. Schoolleiders zijn bereid gehoor te geven aan maatschappelijke vraagstukken, maar stellen hierbij wel een grens. Als de maatschappelijke opdracht een doel op zich wordt en mentaal of fysiek teveel van leerkrachten vraagt, kan de school geen gehoor geven aan extra maatschappelijke taken. Ouders en leerkrachten zitten lang niet altijd op één lijn als het gaat om de verantwoordelijkheid voor verschillende taken. Leerkrachten vinden enerzijds dat de verantwoordelijkheid voor veel maatschappelijke taken bij henzelf ligt, anderzijds vinden zij dat de uitvoering van die taken erg veel tijd kost. Ook is er een groot verschil in prioriteit tussen ouders en leerkrachten. Waar ouders de ene maatschappelijke taak heel belangrijk vinden, ligt er bij leerkrachten juist voorkeur voor andere taken. Hoewel overeenstemming en een taakverdeling tussen school en ouders dus erg belangrijk is, wordt dit op scholen niet altijd bereikt.

Met het oog op de drie kerndoelen kan het volgende geconcludeerd worden: Kwalificatie en socialisatie blijven hoofddoelen van het onderwijs alhoewel persoonsvorming volgens de overheid een grotere rol zou moeten innemen. De taken op het gebied van kwalificatie roepen discussie op. Het aanleren van gezond gedrag is belangrijker voor school dan voor ouders. De verschillen tussen leerlingen worden volgens leerkrachten vooral knelpunt gezien in hun poging vorm te geven aan de maatschappelijke opdracht. De overheid doet onderzoek naar het beter vormgeven van burgerschapsonderwijs. De overdracht van waarden en normen wordt door leerkrachten als vanzelfsprekend ervaren. De visie van de betrokken partijen op kennis van verschillende culturen is in de literatuur niet terug te vinden, wellicht is dit thema minder van belang? Leerkrachten vinden persoonsvorming belangrijk, maar moeilijk. Ouders en leerkrachten vinden het van belang dat er op school aandacht besteed wordt aan sociaal-emotionele ontwikkeling.

Vooraf de taak rondom opvang van leerlingen roept discussie op. Schoolleiders en leerkrachten zijn van mening dat deze taak niet bij school hoort. Ook het ondersteunen van ouders bij de opvoeding wordt als belastend ervaren.

In onderstaand schema wordt deze informatie kort weergegeven.

Kwalificatie	Socialisatie	Persoonsvorming
1. Aanleren van gezond gedrag 2. Inspelen op grote verschillen in niveau van leerlingen	1. Burgerschap 2. Overdragen van normen en waarden 3. Respect voor en kennis van verschillende culturen	1. Aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling en persoonsvorming 2. Zingeving (geloofsopvoeding)
In eerste instantie school verantwoordelijk	School en ouders dragen gezamenlijk verantwoordelijkheid	In eerste instantie ouders verantwoordelijk
- <u>Hoofddoel van onderwijs</u> - <u>Gezond gedrag levert discussie op, heeft dit prioriteit in het onderwijs?</u> - <u>Inspelen op niveauverschillen knelpunt voor leerkrachten</u>	- <u>Hoofddoel van onderwijs</u> - <u>Overheid wil betere vormgeving burgerschapsonderwijs</u> - <u>Overdracht van normen en waarden vanzelfsprekend voor leerkrachten</u> - <u>Respect voor en kennis van verschillende culturen wordt weinig besproken, wellicht minder van belang?</u>	- <u>Overheid roept op tot meer aandacht voor persoonsvorming</u> - <u>Belangrijke maar moeilijke taak volgens leerkrachten</u> - <u>Aandacht voor sociaal-emotionele ontwikkeling is van groot belang volgens ouders en leerkrachten</u>
Randvoorwaarden:		
1. Sociale, psychische en fysieke veiligheid 2. Voor- tussen en naschoolse opvang verzorgen 3. Hulp bij de opvoeding en relatie met ouders		
In eerste instantie school verantwoordelijk		
- <u>De taak van het verzorgen van opvang wekt discussie op. Hoort deze taak wel bij school?</u> - <u>Hulp bij de opvoeding en relatie met ouders wordt door leerkrachten als belastend ervaren</u>		

4 VORMGEVEN VAN DE MAATSCHAPPELIJKE OPDRACHT

Dat de school een maatschappelijke opdracht heeft is duidelijk. Ook is duidelijk dat scholen redelijk vrijgelaten worden als het gaat om het vormgeven van die opdracht. Het gevaar hierbij is dat scholen geen duidelijke visie of aanpak hebben omtrent maatschappelijke taken. Welke mogelijkheden heeft een school om deze opdracht vorm te geven en in hoeverre sluiten deze mogelijkheden aan bij PWA? In onderstaand hoofdstuk worden verschillende manieren van vormgeven overwogen.

4.1 EISEN AAN EN VOORWAARDEN VOOR DE AANPAK

Een plan van aanpak omtrent de maatschappelijke opdracht zou aan de volgende eisen moeten voldoen:

- “Een aanpak zou scholen moeten helpen om focus aan te brengen in de complexe en brede thematiek van de maatschappelijke opdracht door aan te sluiten bij de omgeving, behoeften van leerlingen, de startsituatie van de school en bestaande activiteiten” (Verhoeven, Willems, & Sontag, 2012, p. 11).
- “Een aanpak zou scholen moeten ondersteunen om systematisch en onderzoeksmatig keuzes te maken en uitvoering te geven aan de maatschappelijke opdracht” (Verhoeven, Willems, & Sontag, 2012, p. 13).

Om de maatschappelijke opdracht als school beter te kunnen vormgeven is het van belang om inzicht te hebben in de wijk en de omgeving van de school als ook in de visie en mogelijkheden van de school omtrent de maatschappelijke opdracht (Verhoeven, Willems, & Sontag, 2012).

4.2 DRIE ONDERWIJSVARIANTEN

Volgens de onderwijsraad zijn er drie schoolvarianten te herkennen: de sobere school, de netwerkschool en de multifunctionele school (zie figuur 3). Deze scholen geven elk de maatschappelijke opdracht op hun eigen manier vorm, van een minimaal tot een maximaal aantal taken. De sobere school (minimumvariant) focust zich vooral op de hoofdtaken van het onderwijs: kwalificatie en socialisatie. Hierbij is het wettelijk kader van belang. De taken die wettelijk zijn vastgesteld worden tot een basisniveau uitgevoerd. De maximumvariant staat bekend als de multifunctionele school. Deze school pakt uiteenlopende taken aan en brengt ze onder in haar eigen scholengemeenschap. Zo’n school wordt ook wel een brede maatschappelijke instelling genoemd. De netwerkschool is de tussenvariant. Deze school breidt haar taken uit, maar spreekt voor de uitvoering andere partijen aan die verbonden zijn met de school. (Onderwijsraad, 2008)

Figuur 3: Drie varianten van scholen, scholen kiezen zelf

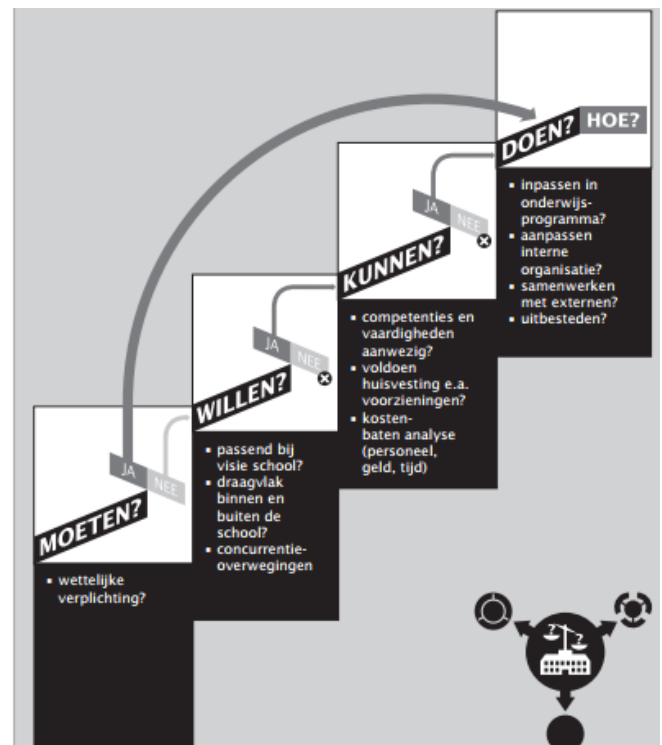

Figuur 3 (Onderwijsraad, 2008, p. 61)

Welke vorm het beste past bij een school hangt af van de mate van draagkracht en draagvlak (zowel intern als extern) en de vraag of het aansluit bij de visie van de school (Onderwijsraad, 2008). Ook hierin komt de autonomie van de school terug: scholen kiezen zelf welke schoolvariant het beste past en in welke mate zij maatschappelijke taken op zich nemen.

4.3 AFWEGINGSKADER

Het is van belang om extra taken weloverwogen aan te nemen of neer te leggen. De onderwijsraad ontwikkelde hiervoor een afwegingskader (zie figuur 4). Allereerst is het van belang te kijken naar de aard van de taak en van wie deze taak afkomstig is. Is deze taak wettelijk verplicht? Vervolgens wordt gekeken naar de randvoorwaarden van het onderwijs? Is deze taak noodzakelijk om te kunnen voldoen aan de randvoorwaarden van het onderwijs op het gebied van kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming? Als hierop bevestigend geantwoord wordt kan een taak vanuit de visie van de school bekeken worden: wil een school gehoor geven aan deze taak? Een logische volgende vraag is of dit ook binnen de mogelijkheden van een school ligt. Is er voldoende tijd en ruimte om deze taak uit te voeren? Eventueel kan hierbij ook gekeken worden naar derden die over meer mogelijkheden beschikken. Als er op elke vraag bevestigend geantwoord is, komt de aanpak aan bod. Hoe gaat de school deze taak vormgeven? De organisatorische kant komt hierbij aan bod (Onderwijsraad, 2008).

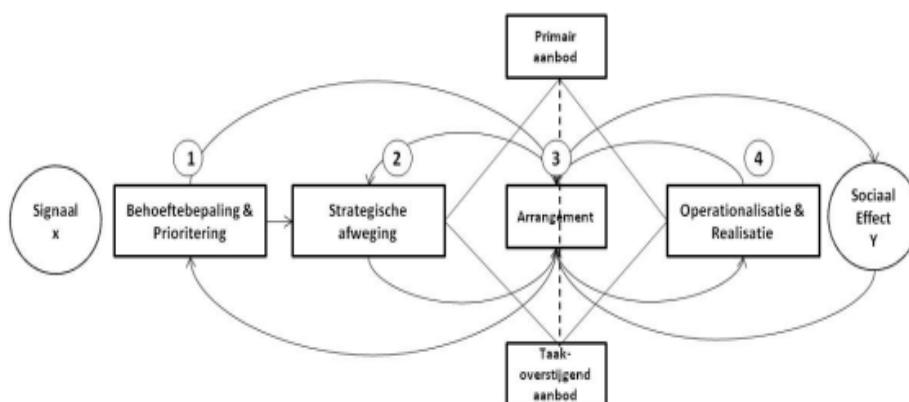

Figuur 4 (Onderwijsraad, 2008, p. 65)

4.4 WAARDECREATIEMODEL

Een ander model dat kan worden ingezet is het model van waardecreatie. Dit model begint bij het bepalen en prioriteren van de behoeften onder belanghebbenden. Om dit te kunnen bepalen is het noodzakelijk om een kritisch gesprek te voeren met alle betrokken partijen. Vervolgens is het van belang om kritisch te kijken naar deze behoeften. Passen ze bij de visie van de school en de doelgroep? Kunnen ze gekoppeld worden aan de drie doeldomeinen of zijn het randvoorwaarden? Welke mogelijkheden heeft de school om gehoor te geven aan deze taak? In deze fase wordt een strategische keuze gemaakt met betrekking tot het uitvoeren van de taak. Aansluitend worden afspraken gemaakt over verwachtingen en verantwoordelijkheid betreffende deze taak. Waar mogelijk wordt een arrangement of plan van aanpak opgesteld en overgegaan naar operationalisatie en realisatie (Lindeman & Eijck, 2013).

Figuur 5 Het waardecreatiemodel

Figuur 5 (Lindeman & Eijck, 2013, p. 8)

4.5 CONCLUSIE

Als school is het van belang om een duidelijke visie te hebben op de vormgeving van de maatschappelijke opdracht. Hierbij is het nodig zicht te hebben op de omgeving van de school en op de visie en mogelijkheden van de school omtrent dit thema. Er zijn drie onderwijsvarianten te onderscheiden als het gaat om het vormgeven van de maatschappelijke opdracht: de sobere school, de netwerkschool en de multifunctionele school. Deze type scholen, oplopend in maatschappelijke inzet, geven elk op hun eigen manier vorm aan de maatschappelijke opdracht. Het is aan de school om te bepalen welke variant het best bij de school en de leerling populatie past. Om maatschappelijke vragen of taken te filteren zijn er verschillende modellen ontworpen. Het afwegingskader en het waardecreatiemodel stimuleren een school bewust keuzes te maken in het wel of niet aannemen van een taak. Het vormgeven van de maatschappelijke opdracht is dus vrij in te vullen door scholen. Wel zijn er diverse modellen die dit vormgeven vergemakkelijken. In beide modellen staan de drie doeldomeinen centraal. Dit is een belangrijk referentiekader om te bepalen of een maatschappelijke taak prioriteit heeft binnen het onderwijs. Het gebruiken van zo'n model is niet verplicht, wel is het zeer aan te raden om taken systematisch te overwegen voordat deze uitgevoerd of aangepakt wordt.

Kwalificatie	Socialisatie	Persoonsvorming
1. Aanleren van gezond gedrag 2. Inspelen op grote verschillen in niveau van leerlingen	1. Burgerschap 2. Overdragen van normen en waarden 3. Respect voor en kennis van verschillende culturen	1. Aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling en persoonsvorming 2. Zingeving (geloofsopvoeding)
In eerste instantie school verantwoordelijk	School en ouders dragen gezamenlijk verantwoordelijkheid	In eerste instantie ouders verantwoordelijk
- Hoofddoel van onderwijs - Gezond gedrag levert discussie op, heeft dit prioriteit in het onderwijs? - Inspelen op niveauverschillen knelpunt voor leerkrachten	- Hoofddoel van onderwijs - Overheid wil betere vormgeving burgerschapsonderwijs - Overdracht van normen en waarden vanzelfsprekend voor leerkrachten - Respect voor en kennis van verschillende culturen wordt weinig besproken, wellicht minder van belang?	- Overheid roept op tot meer aandacht voor persoonsvorming - Belangrijke maar moeilijke taak volgens leerkrachten - Aandacht voor sociaal-emotionele ontwikkeling is van groot belang volgens ouders en leerkrachten
<u>De drie doeldomeinen vormen een belangrijke rol in het afwegen van maatschappelijke taken. Valt de taak onder een van deze domeinen of randvoorwaarden en is het verantwoordelijkheid van de school?</u>		
Randvoorwaarden:		
1. Sociale, psychische en fysieke veiligheid 2. Voor- tussen en naschoolse opvang verzorgen 3. Hulp bij de opvoeding en relatie met ouders		
In eerste instantie school verantwoordelijk		
- De taak van het verzorgen van opvang wekt discussie op. Hoort deze taak wel bij school? - Hulp bij de opvoeding en relatie met ouders wordt door leerkrachten als belastend ervaren		

5 SAMENVATTING LITERATUURDEEL

Verschillende ontwikkelingen zowel op maatschappelijk gebied als op onderwijskundig gebied hebben ervoor gezorgd dat er steeds meer aandacht is voor de maatschappelijke taak van de school. Hoewel de overheid haar best doet scholen te stimuleren hier gehoor aan te geven, zijn de opbrengsten hiervan nog niet duidelijk zichtbaar. De maatschappelijke opdracht definieert zich als de opdracht om leerlingen voor te bereiden op het functioneren in de maatschappij door het overdragen van normen en waarden en door te reageren op maatschappelijke vragen en problemen die op de school afkomen. De drie doeldomeinen van het onderwijs: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming vormen het referentiekader voor maatschappelijke taken. Taken die hierbuiten vallen zijn vaak randvoorwaarden om te kunnen voldoen aan bovenstaande domeinen. In de wetgeving en literatuur zijn een aantal maatschappelijke taken te herkennen. Toch wordt de invulling van die taken door scholen redelijk vrijgelaten. Voor dit onderzoek zijn een tiental taken vastgesteld die het meest relevant lijken en aansluiten bij de PWA-school. Dit zijn de volgende taken:

- Burgerschap
- Overdracht van waarden en normen
- Zingeving (geloofsopvoeding)
- Hulp bij de opvoeding en relatie met ouders
- Psychische, sociale en fysieke veiligheid
- Voor-, tussen en naschoolse opvang verzorgen
- Aandacht voor sociaal-emotionele ontwikkeling
- Aandacht voor gezond gedrag
- Omgaan met en respect voor diverse culturen
- Inspelen op verschillen in niveau in de klas.

De toenemende autonomie van scholen is ook bij de verantwoordelijkheid voor het vormgeven van de maatschappelijke opdracht duidelijk zichtbaar. De overheid en schoolbestuur en/of schoolleider geven de kaders aan, leerkrachten zijn verantwoordelijk voor de invulling hiervan. De schoolleider wordt genoemd als poortwachter van de school. Hij is verantwoordelijk voor het selecteren van taken die passen bij de schoolvisie en voor het bewaken van de grens als het gaat om het uitvoeren van de maatschappelijke taken. Leerkrachten zijn verantwoordelijk voor het creëren van de beste omstandigheden om tot leren te komen. Om dat te kunnen realiseren zal het voorrang geven aan maatschappelijke taken soms noodzakelijk zijn. Ouders hebben de eerste verantwoordelijkheid op het gebied van opvoeding. Het domein kwalificatie en de randvoorwaarden vallen vooral onder de verantwoordelijkheid van de school. Socialisatie is een verantwoordelijkheid van ouders en school samen. Ouders hebben de grootste taak in de persoonsvorming van kinderen.

Er bestaan verschillende visies over de maatschappelijke taak van de school. Leerkrachten geven aan zich verantwoordelijk te voelen voor de maatschappelijke opdracht. Tegelijkertijd vinden leerkrachten dat het vormgeven van deze taak te veel tijd kost. Over wie welke verantwoordelijkheid heeft verschillen dan ook de meningen. Ouders en leerkrachten zijn het lang niet altijd eens over de taakverdeling. Wel is duidelijk dat de grootste verantwoordelijkheid bij leerkrachten en bij ouders ligt.

De vormgeving van de maatschappelijke opdracht is afhankelijk van de visie en identiteit van de school en kan dus door elke school zelf worden ingevuld. Hierbij zijn drie onderwijsvarianten te onderscheiden: de sobere school, de netwerkschool en de multifunctionele school. Een school is vrij om haar eigen onderwijstype te kiezen en vorm te geven.

Het is belangrijk om dit vanuit een duidelijke visie en met een helder beeld van de leerlingpopulatie vorm te geven. Hoewel een visie op de maatschappelijke opdracht overal aangeraden wordt, is het nog lang niet op alle scholen gerealiseerd. Een manier om taken te kunnen filteren is door gebruik te maken van het afwegingskader of waardecreatie. Beide modellen helpen een school weloverwogen keuzes te maken in het al dan niet gehoor geven aan maatschappelijke vraagstukken. Ook hierbij zijn de drie doeldomeinen kwalificatie, socialisatie, persoonsvorming en de randvoorwaarden leidend. Om als school een visie te kunnen vormen met betrekking tot de maatschappelijke opdracht is het van belang kennis te hebben van de opvattingen van betrokkenen binnen en buiten de school. Naar deze opvattingen wordt in het praktijkonderzoek onderzoek naar gedaan.

Naar aanleiding van het literatuuronderzoek wordt het praktijkonderzoek vormgegeven. In het praktijkonderzoek ligt de nadruk op de taakverdeling, prioritering en het handelen van de school met betrekking tot de maatschappelijke opdracht. Door middel van een vragenlijst worden de opvattingen van ouders en leerkrachten over deze thema's in kaart gebracht en met elkaar vergeleken. De resultaten worden vervolgens ook vergeleken met de opgedane kennis in de literatuur. De drie doeldomeinen kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming en de randvoorwaarden zijn uitgangspunt. De hierboven beschreven maatschappelijke taken vormen de basis voor de vragenlijst die is afgenomen. De doeldomeinen en maatschappelijke taken leggen de verbinding tussen het theorie- en het praktijkdeel.

6 METHODE VAN ONDERZOEK

6.1 INLEIDING

Dit onderzoek naar de maatschappelijke opdracht van de PWA-school betreft een kwantitatief explorerend onderzoek (Baarda, 2009). In dit onderzoek is door middel van een survey getracht de verschillen en overeenkomsten in opvattingen en het handelen van de school omtrent de maatschappelijke opdracht in kaart te brengen. In dit hoofdstuk wordt de methode van onderzoek uitgelicht.

6.2 ONDERZOEKSPOPULATIE

De PWA-school staat in het dorp Barneveld. De school hoort bij de hervormde scholengemeenschap de Drieslag. De wijk waarin de school staat is een wijk met veel sociale huurwoningen. De combinatie van gezinnen afkomstig uit de hervormde kerk en uit de wijk, maakt dat de leerlingpopulatie zeer gemêleerd is. De school telt momenteel 195 leerlingen uit 135 gezinnen verdeeld over acht groepen. Momenteel zijn er twintig leerkrachten werkzaam op de PWA. De onderzoekspopulatie bestaat uit leerkrachten en ouders van de PWA. Het betreft 2 onderzoeksgroepen, namelijk die van ouders en leerkrachten. De eerste onderzoeksgroep bestaat uit twintig leerkrachten. De tweede onderzoeksgroep behelst 135 ouders van kinderen uit groep 1 t/m 8.

6.3 ONDERZOEKSINSTRUMENTEN

Voor dit onderzoek is een enquête gebruikt gebaseerd op de lijst maatschappelijke taken die terug te vinden zijn in het theoretisch kader. Als uitgangspunt zijn de drie doeldomeinen van Biesta (2011) gebruikt. Hieronder vallen tien taken die – in overleg met de school en in overeenstemming met de literatuur– zijn vastgesteld als meest relevant voor dit onderzoek. Deze tien taken zijn gemeten op basis van taakverdeling, belangrijkheid en handelen van de school. Omdat een aantal taken (ondersteunen in de opvoeding en relatie met ouders en inspelen op verschillende niveaus van leerlingen) duidelijk geformuleerd zijn als zijnde voor de school, zijn deze niet meegenomen in de vragen over taakverdeling. Wel komen deze taken terug bij belangrijkheid en handelen van de school. De enquête eindigt met een aantal stellingen waarin respondenten aan konden geven of ze tevreden zijn over de huidige gang van zaken met betrekking tot de maatschappelijke opdracht. Bij deze laatste vragen krijgen respondenten de mogelijkheid toelichting te geven. Op deze manier wordt duidelijk in hoeverre wens en werkelijkheid op de PWA overeenkomt of afwijkt en in hoeverre de opvattingen van ouders en leerkrachten over de taakverdeling van de maatschappelijke opdracht overeenkomen. Er is bewust voor deze opbouw van smal naar breed gekozen, omdat het belangrijk is dat respondenten eerst een duidelijk beeld hebben van wat de taken inhouden. Zo kunnen ze zich naarmate de enquête vordert een visie vormen die in de laatste vragen tot uiting komt. Deze enquête is opgesteld via een digitale vragenlijst, namelijk surveymonkey. Voor een overzicht van de gekoppelde theorie aan de vragenlijst, zie de tabel hieronder.

Topics (Biesta, 2011)	Taken	Gebaseerd op literatuur	Gekoppelde vragen
Kwalificatie	1. Aanleren van gezond gedrag	(Turkenburg, 2008) (SLO, z.j.)	4 5 6
	2. Inspelen op verschillen in niveau van leerlingen	(Turkenburg, 2008) (Inspectie van het Onderwijs, 2017)	5 6
Socialisatie	1. Burgerschapsvorming	(Nijntjes & Diepen, 2008) (Turkenburg, 2008) (Inspectie van het Onderwijs, 2016) (SLO, z.j.)	4 5 6
	2. Overdracht van normen en waarden	(Nijntjes & Diepen, 2008) (Turkenburg, 2008) (Titulaer, 2012) (Hooghoff, 2011) (Onderwijsraad, 2016)	4 5 6
	3. Kennis van en respect voor verschillende culturen	(Turkenburg, 2008) (Hooghoff, 2011) (Inspectie van het Onderwijs, 2017) (SLO, z.j.) (Biesta, 2011) (Onderwijsraad, 2016)	4 5 6
Persoonsvorming	1. Aandacht voor sociaal-emotionele ontwikkeling en persoonsvorming	(Inspectie van het Onderwijs, 2017) (SLO, z.j.)	4 5 6
	2. Zingeving	(Nijntjes & Diepen, 2008) (Titulaer, 2012) (Biesta, 2011)	4 5 6
Randvoorwaarden	1. Veiligheid	(Nijntjes & Diepen, 2008) (Turkenburg, 2008) (Inspectie van het Onderwijs, 2017)	4 5 6
	2. Voor-tussen en naschoolse opvang verzorgen	(Nijntjes & Diepen, 2008) (Turkenburg, 2008)	4 5 6
	3. Relatie met ouders en ondersteunen bij opvoeding	(Inspectie van het Onderwijs, 2017) (Nijntjes & Diepen, 2008) (Turkenburg, 2008)	5 6

6.4 BETROUWBAARHEID

Deze enquête is gebaseerd op de maatschappelijke taken die vastgesteld zijn in de literatuur. Om er zeker van te zijn dat de vragen duidelijk overkomen is er een steekproef afgenomen bij één leerkracht en twee ouders van de PWA-school. Naar aanleiding van de steekproef bleek dat een aantal begrippen niet direct duidelijk waren. Op grond hiervan is bij deze begrippen een toelichting toegevoegd. Om de betrouwbaarheid van het onderzoek zo groot mogelijk te maken is getracht een grote groep respondenten te werven. Dit is gedaan door middel van een taartenactie. Respondenten die de enquête invulden konden ervoor kiezen kans te maken op een taart. Het aantal respondenten ligt boven de richtlijn van 35% (Kaldeway, 2017). Hierdoor zijn de resultaten beter te generaliseren en is ook de betrouwbaarheid van het onderzoek verhoogd. (Baarda, 2009)

6.5 VALIDITEIT

De maatschappelijke opdracht is een breed begrip. Dit begrip is geoperationaliseerd in verdeeld in tien taken. Vanuit deze tien taken is de vragenlijst opgesteld. Op deze manier wordt de validiteit van het praktijkonderzoek gewaarborgd. Om sociale wenselijkheid te voorkomen is gekozen voor een internet enquête. Respondenten konden de enquête vanuit hun eigen omgeving invullen. Ook is de anonimiteit van de enquête benadrukt in de begeleidende brief en introductie van de enquête. Dit versterkt de validiteit (Baarda, 2009).

6.6 VERLOOP VAN HET ONDERZOEK

De enquêtes zijn met een begeleidende brief waarin de noodzaak en anonimiteit van het onderzoek werd benadrukt, verstuurd naar elk gezin en naar alle leerkrachten. Om de respons te verhogen is gekozen voor een korte reactietijd (een week). In deze week is nog twee keer gemaild om de respondenten aan het onderzoek te herinneren. De enquête heeft uiteindelijk honderd respondenten opgeleverd waarvan tien leerkrachten en negentig ouders. De respons ligt dus in totaal op zo'n 65%. Bij de leerkrachten ligt de respons wat lager (50%), bij de ouders was de respons bovengemiddeld (67%). De resultaten van de enquête zijn naderhand geanalyseerd en in het volgende hoofdstuk uitgewerkt.

7 RESULTATEN

In dit hoofdstuk worden de resultaten afkomstig uit de afgenomen enquêtes gepresenteerd en geanalyseerd aan de hand van de drie doeldomeinen: kwalificatie, socialisatie, persoonsvorming en randvoorwaarden. De resultaten zijn geanalyseerd met behulp van SPSS en Excel. Deze gegevens vormen de basis voor dit hoofdstuk. In dit hoofdstuk wordt getracht een beeld te geven van de opvattingen van leerkrachten en ouders rondom de maatschappelijke opdracht. Hierbij worden drie factoren betrokken: de taakverdeling, de mate van belangrijkheid en de hoeveelheid aandacht die aan de verschillende taken wordt besteed. Deze factoren worden belicht vanuit het perspectief van zowel ouders als leerkrachten. Ook wordt gekeken naar de algemene tevredenheid van ouders en leerkrachten omtrent het thema maatschappelijke opdracht.

7.1 ALGEMENE GEGEVENS RESPONDENTEN

Van de twintig leerkrachten waren er tien respondenten waarvan slechts één man (het team bestaat uit twee mannen en achttien vrouwen, zodoende is het toch representatief voor het schoolteam). De leerkrachten komen voornamelijk uit de middenbouw, maar elke bouw is vertegenwoordigd. Van de negentig ouders reageerden dertien mannen en zeventenzeventig vrouwen. Bij de ouders komt het grootste gedeelte uit de bovenbouw, maar ook hier is elke bouw vertegenwoordigd.⁴

7.2 PRIORITERING RONDOM MAATSCHAPPELIJKE TAKEN

Om een duidelijk overzicht te kunnen geven van de onderzoeksresultaten per domein, wordt in onderstaande tabel de prioritering van de verschillende taken volgens ouders en leerkrachten weergegeven. Beide onderzoeksgroepen hebben de maatschappelijke taken een cijfer gegeven voor de mate van belangrijkheid. Hierbij staat 1 voor het meest belangrijk en 10 voor het minst belangrijk. Een taak die op nummer 1 staat zou volgens de onderzoeksgroep de meeste aandacht moeten krijgen op school. De tabel hieronder geeft aan welke voorkeuren leerkrachten en ouders hierin hebben.

Prioritering Maatschappelijke Taken			
	Leerkrachten	Ouders	
1	Bijbrengen van normen en waarden	Sociaal-emotionele ontwikkeling	1
2	Sociaal-emotionele ontwikkeling	Geloofsopvoeding	2
3	Veiligheid	Bijbrengen van normen en waarden	3
4	Geloofsopvoeding	Veiligheid	4
5	Differentiatie (inspelen op niveauverschil)	Differentiatie (inspelen op niveauverschil)	5
6	Voor- tussen en naschoolse opvang	Aanleren van gezond gedrag	6
7	Burgerschap	Kennis van verschillende culturen	7
8	Relatie met ouders en hulp opvoeding	Burgerschap	8
9	Kennis van verschillende culturen	Relatie met ouders en hulp opvoeding	9
10	Aanleren van gezond gedrag	Voor-, tussen- en naschoolse opvang	10
Legenda Kwalificatie Socialisatie Persoonsvorming Randvoorwaarden			

⁴ Zie bijlage 7 voor een overzicht van deze verhoudingen

7.2.1 Prioritering doeldomeinen

Op het gebied van kwalificatie vinden ouders en leerkrachten differentiatie het meest belangrijk. Beide onderzoeksgroepen zetten differentiatie op de vijfde plaats. Bij het aspect gezond gedrag lopen de meningen wat verder uiteen. Waar ouders dit redelijk belangrijk vinden (zesde plek), lijken leerkrachten hier minder waarde aan te hechten. Gezond gedrag eindigt bij leerkrachten op de laatste plaats.

De visie van leerkrachten en ouders op het gebied van de prioritering van socialisatie ligt niet ver uiteen. De belangrijkste taak van de drie is volgens beiden de overdracht van normen en waarden. Voor leerkrachten staat dit zelfs op nummer één op hun prioriteitenlijst. Het bijbrengen van kennis over verschillende culturen is voor ouders belangrijker dan voor leerkrachten. Bij ouders staat deze taak op de zevende plek terwijl deze taak bij leerkrachten op de negende plek eindigt.

Persoonsvorming wordt het hoogst geprioriteerd in vergelijking met andere domeinen. In beide lijstjes komen geloofsopvoeding en aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling redelijk bovenaan te staan. De belangrijkste taak binnen het domein persoonsvorming is volgens beide partijen aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling. Over het algemeen lijken ouders iets meer waarde te hechten aan persoonsvorming dan leerkrachten (1^e en 2^e plek tegenover 2^e en 4^e plek). Zij achten aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling als belangrijkste taak. Geloofsopvoeding komt daar direct achteraan en krijgt een tweede plaats. Opvallend is dat leerkrachten geloofsopvoeding een stuk lager op het lijstje hebben staan (vierde plaats). Ook voor leerkrachten eindigt sociaal-emotioneel hoog, namelijk op de tweede plaats.

De belangrijkste taak binnen randvoorwaarden is de aandacht voor veiligheid binnen de school. Deze taak krijgt een derde en vierde plek van ouders en leerkrachten. De relatie met ouders en hulp bij de opvoeding komt onderaan het prioriteitenlijstje van ouders op de negende plek. Leerkrachten geven deze taak iets meer prioriteit. Het grootste verschil in prioriteit komt naar voren bij de opvang van leerlingen. Ouders vinden deze taak het minst belangrijk, terwijl leerkrachten deze taak in vergelijking met ouders redelijk hoog hebben staan; op de zesde plek.

7.3 HANDELEN RONDOM MAATSCHAPPELIJKE TAKEN

Hierboven is de wens van ouders en leerkrachten weergegeven. In onderstaand overzicht wordt aangegeven in welke mate volgens school en ouders aandacht wordt besteed aan de verschillende thema's.

Handelen rondom maatschappelijke taken			
	Leerkrachten	Ouders	
1	Geloofsopvoeding	Geloofsopvoeding	1
2	Differentiatie (inspelen op niveauverschil)	Bijbrengen van normen en waarden	2
3	Sociaal-emotionele ontwikkeling	Veiligheid	3
4	Bijbrengen van normen en waarden	Aanleren van gezond gedrag	4
5	Aanleren van gezond gedrag	Differentiatie (inspelen op niveauverschil)	5
6	Veiligheid	Sociaal-emotionele ontwikkeling	6
7	Voor-, tussen- en naschoolse opvang	Relatie met ouders en hulp opvoeding	7
8	Kennis van verschillende culturen +	Burgerschap	8
+9	Burgerschap	Kennis van verschillende culturen	9
10	Relatie met ouders en hulp opvoeding	Voor-, tussen- en naschoolse opvang	10
Legenda			
	Kwalificatie	Persoonsvorming	
	Socialisatie	Randvoorwaarden	

7.3.1 Handelen doeldomeinen

Op het gebied van kwalificatie is te zien dat gezond gedrag een vierde of vijfde plek krijgt. Leerkrachten geven aan gezond gedrag de minst belangrijke taak te vinden, toch besteden ze hier naar eigen zeggen en naar de mening van ouders voldoende aandacht aan. Volgens leerkrachten wordt er veel aandacht besteed aan differentiatie (tweede plek). Ouders zien dit iets minder terug (vijfde plek).

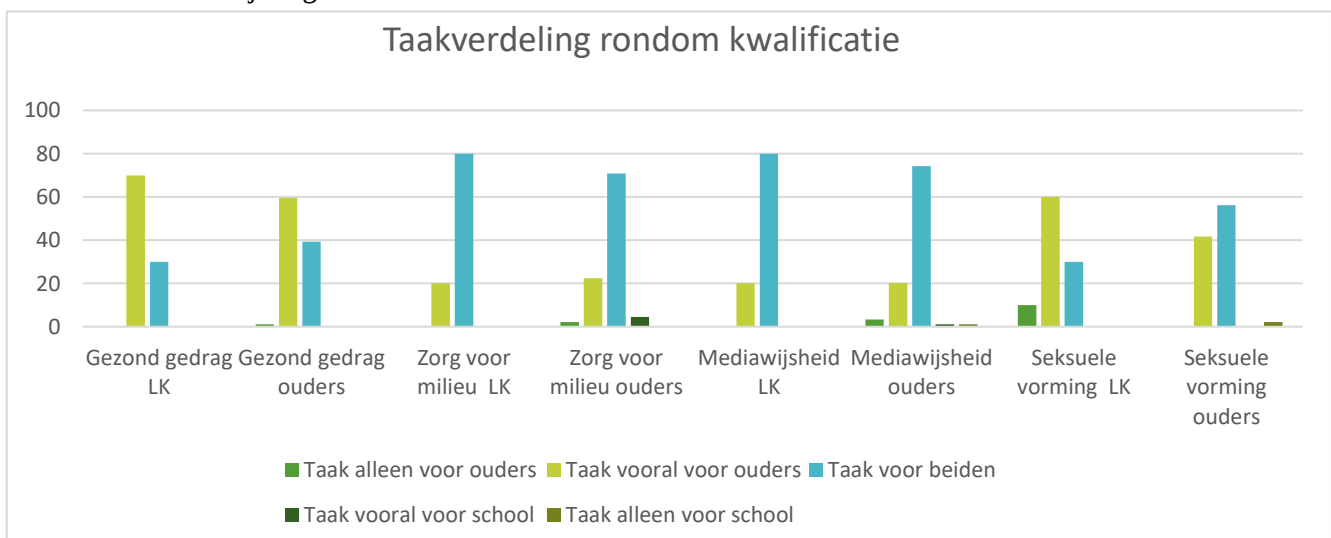
Ook op het gebied van socialisatie komt de mate van aandacht niet altijd overeen met de mate van belangrijkheid. Zowel ouders als leerkrachten zijn van mening dat er minder aandacht wordt besteed aan burgerschap en kennis over diverse culturen. Dit zijn ook taken die minder hoog op de prioriteitenlijst voorkomen. Leerkrachten hebben normen en waarden het hoogst op hun prioriteitenlijst hebben staan. Toch komt deze taak niet terug als taak waar het meest aandacht aan wordt besteed.

Een opvallend verschil omtrent het domein persoonsvorming is die tussen de visie van ouders en leerkrachten omtrent de sociaal-emotionele ontwikkeling. Dit is volgens beiden een belangrijke taak. Terwijl leerkrachten vinden dat ze hier redelijk veel aandacht aan besteden (derde plaats in het rijtje), zijn ouders hier minder van overtuigd (zesde plek). Zowel leerkrachten als ouders zijn van mening dat er het meest aandacht aan geloofsofvoeding wordt besteed. Dit is ook een taak die ouders en leerkrachten belangrijk vinden.

Over het handelen omtrent randvoorwaarden wordt ook wisselend gedacht. Ouders vinden opvang de minst belangrijke taak en zijn ook van mening dat hier het minst aandacht aan wordt besteed. Leerkrachten zijn van mening dat hier meer aandacht aan wordt besteed en geven deze taak een zevende plek. Bij leerkrachten scoort veiligheid hoog op de prioriteitenlijst, deze taak krijgt een derde plek. Toch wordt er volgens henzelf niet bijzonder veel aandacht aan besteed. Veiligheid eindigt in mate van aandacht op een zesde plek. Ouders geven aan dat de school er wel veel aandacht aan besteed (derde plek). Leerkrachten geven aan het minst aandacht te besteden aan ouders en opvoeding, bij ouders eindigt deze taak iets hoger op de zevende plek.

7.4 TAAKVERDELING KWALIFICATIE

Onder het domein kwalificatie vallen de taken: het aanleren van gezond gedrag en het inspelen op verschillende niveaus van leerlingen. Omdat het inspelen op verschillende niveaus al duidelijk is geformuleerd als taak voor de leerkracht, wordt deze taak niet meegenomen in de vragen omtrent taakverdeling. Om een goed beeld te krijgen van de taakverdeling omtrent gezond gedrag, is deze opgesplitst in gezond gedrag, zorg voor milieu, mediawijsheid en seksuele vorming. Hieronder een overzicht van de uitkomsten rondom dit domein. De resultaten worden weergegeven in percentages. Leerkrachten zijn afgekort als LK.

Zowel ouders als leerkrachten zijn van mening dat de taak voor het aanleren van gezond gedrag vooral bij ouders ligt. Toch geven beide partijen aan dat aan deze taak op school gemiddeld aandacht wordt besteed. Over zorg voor milieu en mediawijsheid zijn beide onderzoeksgroepen het eens. Dit is vooral een taak voor beiden. Een opvallend verschil is die op het gebied van seksuele vorming. Terwijl leerkrachten ervan overtuigd zijn dat deze taak vooral een taak voor ouders is, geeft een grote groep ouders aan dat dit een taak voor beiden is. De fruitdagen en seksuele vormingslessen worden door ouders gewaardeerd.⁵

7.5 TAAKVERDELING SOCIALISATIE

Onder socialisatie vallen de taken: burgerschap, overdracht van normen en waarden en het kennis hebben van verschillende culturen. Hieronder een overzicht van de uitkomsten rondom dit domein.

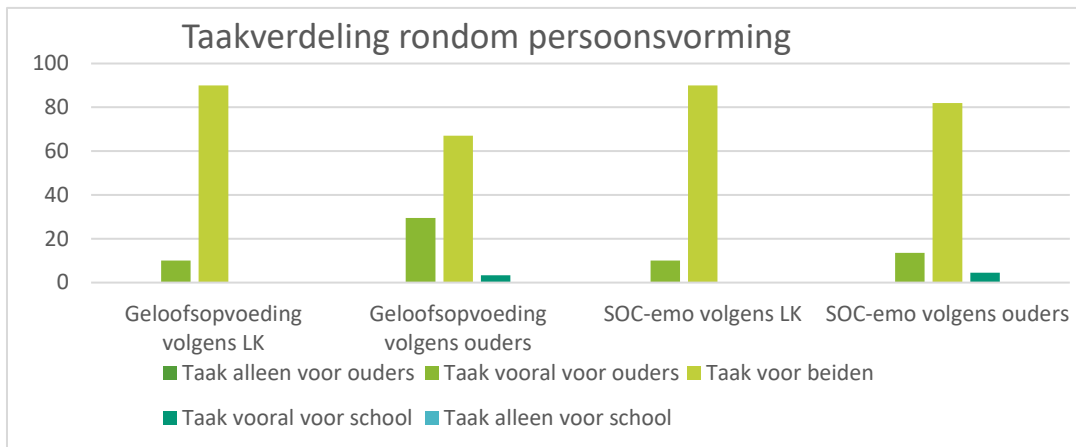

Het domein socialisatie is een taak voor school en ouders, volgens beide onderzoeksgroepen. Ouders spelen (na taak voor beiden) de grootste rol in het bijbrengen van normen en waarden volgens beide onderzoeksgroepen. In het handelen van de school is te zien dat de PWA aan deze taak bovengemiddeld veel aandacht besteedt. Als het gaat om burgerschap en kennis van verschillende culturen is de aandacht juist benedengemiddeld.

⁵ Zie bijlage 7.5 voor een overzicht van aanvullende opmerkingen

7.6 TAAKVERDELING PERSOONSVORMING

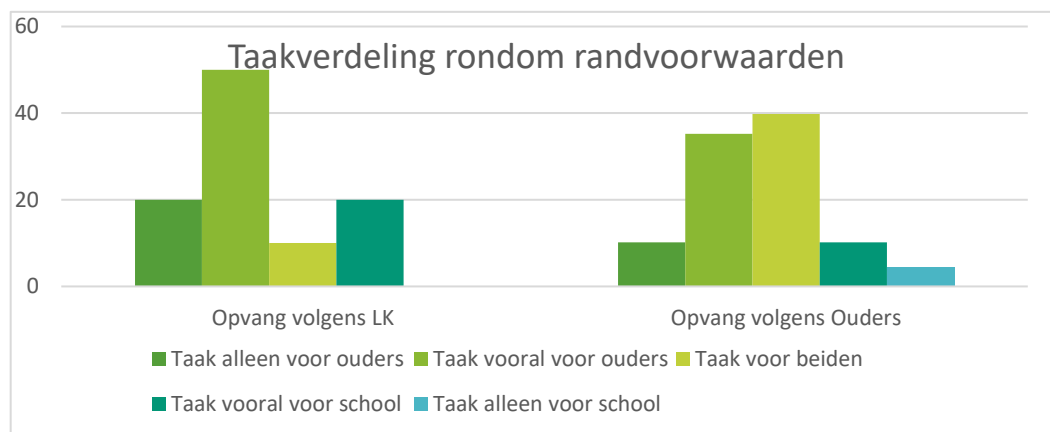
Het domein persoonsvorming bestaat uit de sociaal-emotionele ontwikkeling en zingeving (geloofsofvoeding). Hieronder een overzicht van de uitkomsten rondom dit domein.

Leerkrachten en ouders zijn het eens over de taakverdeling rondom persoonsvorming. Voor beide taken dragen ze samen verantwoordelijkheid. Ouders geven zichzelf een wat grotere rol als het gaat om geloofsofvoeding. Beide taken zijn voor ouders en leerkrachten ook op school erg belangrijk. Aan geloofsofvoeding wordt op school het meest aandacht besteed.

7.7 TAAKVERDELING RANDVOORWAARDEN

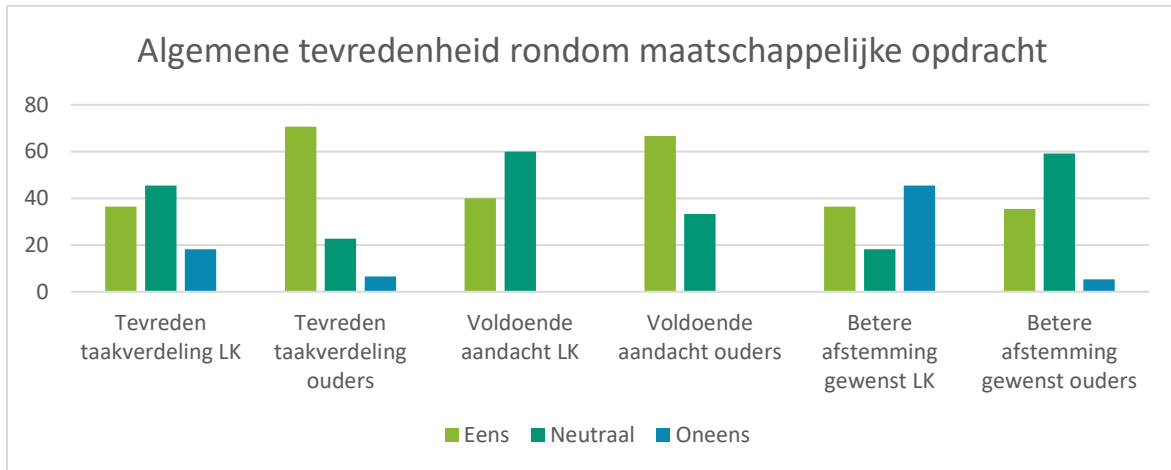
Onder randvoorwaarden worden de taken: aandacht voor veiligheid, hulp bij de opvoeding en relatie met ouders en voor- tussen en naschoolse opvang verstaan. De taken veiligheid binnen de school en relatie met ouders al geformuleerd als taken voor de school. Daarom is alleen de taak het verzorgen voor-, tussen en naschoolse opvang opgenomen in de vraag over taakverdeling. Hieronder een overzicht van de uitkomsten rondom dit domein.

Leerkrachten zien deze taak vooral als verantwoordelijkheid van ouders. Ouders geven aan dat de opvang een taak voor beiden is. Toch geven zij onder het kopje handelen aan dat aan deze taak het minst aandacht wordt besteed. Ouders geven aan dat de school het afgelopen jaar gewerkt heeft aan de relatie met ouders. Een voorbeeld wat hierbij genoemd wordt is de weekbrief. Een enkele ouder geeft aan niet tevreden te zijn over het verzorgen van opvang. Andere ouders benadrukken weer dat zij dit een taak voor ouders vinden en niet voor school.

7.8 ALGEMENE TEVREDENHEID RONDOM MAATSCHAPPELIJKE OPDRACHT

In onderstaande grafiek worden de opvattingen van ouders en leerkrachten over de maatschappelijke opdracht in het algemeen weergegeven. Onder de maatschappelijke opdracht worden alle doeldomeinen en behorende taken verstaan. Deze grafiek geeft aan hoe tevreden leerkrachten en ouders zijn over de huidige gang van zaken omtrent de maatschappelijke opdracht.

Ouders zijn tevreden over de taakverdeling met betrekking tot maatschappelijke taken. Leerkrachten stemmen hierin vooral neutraal. Een leerkracht geeft aan het lastig te vinden ouders op hun maatschappelijke opdracht aan te spreken. Ook geeft een leerkracht aan dat deze taken als belastend worden ervaren. Op de vraag of er voldoende aandacht is voor maatschappelijke taken wordt door leerkrachten veelal neutraal gereageerd terwijl de meeste ouders ook hier voor eens kiezen. Een aantal ouders geeft aan hier te weinig zicht op te hebben. Een andere ouder geeft aan dat de aandacht voor maatschappelijke taken groter zou mogen zijn. Wonderlijk gemaakt, weekbrieven en kanjertraining worden door ouders als positief benoemd.⁶ Leerkrachten geven aan geen behoefte te hebben aan een betere afstemming. Ouders staan hier neutraal in.

⁶ Zie bijlage 7.5 voor een overzicht van alle aanvullende opmerkingen

8 CONCLUSIE

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de hoofdvraag: *“Welke opvattingen zijn er vanuit school en ouders over de maatschappelijke opdracht van de Prins Willem Alexanderschool en in hoeverre komen deze overeen met het handelen van de school?”*

De maatschappelijke opdracht bestaat uit tien uiteenlopende taken. Het grootste deel van die taken is te herleiden naar de drie doeldomeinen van het onderwijs: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. Een aantal taken valt daarbuiten en is te plaatsen onder randvoorwaarden voor het onderwijs.

In de literatuur worden de domeinen kwalificatie en socialisatie als hoofddoelen van het onderwijs beschouwd. Leerkrachten en ouders van de PWA hechten echter het meest waarde aan het domein persoonsvorming. De aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling is in dit domein het meest van belang. Uit literatuuronderzoek blijkt eveneens dat deze taak voor ouders en leerkrachten belangrijk is. Ouders vinden geloofsopvoeding belangrijker dan leerkrachten. Wel zijn beide partijen het eens over de mate van aandacht die de PWA hieraan besteedt. Geloofsopvoeding is namelijk de taak waar het meest aandacht voor is. Vanuit de literatuur blijkt dat persoonsvorming voornamelijk een taak voor ouders is. Ouders en leerkrachten van de PWA geven echter aan dat dit een taak voor beide partijen is.

Op het gebied van kwalificatie is het inspelen op verschillen in niveau volgens ouders en leerkrachten de belangrijkste taak. In de literatuur wordt deze taak genoemd als mogelijk knelpunt voor het uitvoeren van de maatschappelijke opdracht. Ondanks dat leerkrachten aangeven dat deze taak veel tijd kost, geven ze aan hier veel aandacht aan te besteden. Ouders zijn van mening dat hier minder aandacht aan wordt besteed. Uit onderzoek blijkt dat leerkrachten gezond gedrag de minste prioriteit geven. Ouders geven gezond gedrag gemiddelde prioriteit. Zowel leerkrachten als ouders vinden het aanleren van gezond gedrag een taak waarvoor vooral ouders verantwoordelijk zijn. Opvallend is het verschil in taakopvatting rondom seksuele vorming. Leerkrachten vinden dat deze taak vooral voor ouders is, terwijl ouders dit zien als een verantwoordelijkheid voor beide partijen. Beide partijen vinden dat aan het aanleren van gezond gedrag op school voldoende aandacht aan wordt besteed.

Het bijbrengen van normen en waarden is voor beide partijen de belangrijkste taak binnen het domein socialisatie. Voor leerkrachten is dit de belangrijkste taak uit de maatschappelijke opdracht. Voor ouders heeft de taak iets minder prioriteit. Uit onderzoek blijkt dat ouders vinden dat de PWA veel aandacht besteedt aan de overdracht van normen en waarden. Leerkrachten zien dat minder terug. Kennis van verschillende culturen en aandacht voor burgerschap heeft voor beide partijen weinig prioriteit. Aan deze taken wordt ook minder aandacht besteedt. In de literatuur wordt burgerschap echter genoemd als een van de belangrijkste taken binnen de maatschappelijke opdracht. Zowel ouders als leerkrachten geven aan de taken binnen het domein socialisatie een taak voor beiden te vinden. Ouders voelen het meest verantwoordelijkheid op het gebied van normen en waarden. Dit is in overeenstemming met de literatuur.

De randvoorwaarden blijven zowel in de literatuur als in de praktijk discussiepunt. Zowel ouders als leerkrachten hechten veel waarde aan veiligheid. Ouders ervaren dat hier door school veel aandacht aan wordt besteed. Volgens leerkrachten is dit een stuk minder. De relatie met ouders en hulp bij de opvoeding staat bij zowel ouders als leerkrachten laag op de prioriteitenlijst. Leerkrachten geven aan hier, in vergelijking met andere taken, het minst aandacht aan te besteden. Vooral over de opvang van leerlingen heerst discussie. Het is opmerkelijk dat ouders deze taak helemaal niet belangrijk lijken te vinden. Deze taak heeft de minste prioriteit, terwijl leerkrachten deze taak veel belangrijker achten. Volgens ouders wordt aan deze taak ook het minst aandacht besteed. Wettelijk gezien is een school verantwoordelijk voor het aanbieden van voor-, tussen en naschoolse opvang. Toch vinden leerkrachten dat vooral ouders hier verantwoordelijk voor zijn.

Ouders zijn van mening dat deze taak een taak voor beiden is. Het is de vraag of deze taak binnen de maatschappelijke opdracht van de school valt en of er binnen de leerlingpopulatie wel behoefte is aan het verzorgen van opvang.

Over het algemeen lijken ouders meer tevreden over de huidige vormgeving van de maatschappelijke opdracht dan leerkrachten. Uit de resultaten blijkt dat leerkrachten niet persé een betere afstemming wensen. Ouders staan hier neutraal in. Enkele leerkrachten geven aan het soms lastig te vinden om ouders aan te spreken op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.

In het literatuuronderzoek zijn drie onderwijsvarianten naar voren gekomen. Op basis van de onderzoeksresultaten wordt duidelijk dat de sobere school niet past bij de PWA. Binnen de sobere school wordt enkel aandacht besteedt aan kwalificatie en socialisatie binnen het wettelijk kader. Uit het praktijkonderzoek blijkt dat persoonsvorming op de PWA de hoogste prioriteit krijgt. Hier wordt ook veel aandacht aan besteed. Leerkrachten geven ook aan zich voor veel maatschappelijke taken (gedeeltelijk) verantwoordelijk te voelen. Dit sluit aan bij de multifunctionele school. Echter geven leerkrachten sommige taken weinig prioriteit. Ook worden sommige maatschappelijke taken als belastend ervaren. De werkwijze van de netwerkschool zou op grond van deze aspecten beter aansluiten bij de PWA.

9 DISCUSSIE

In dit hoofdstuk wordt kritisch gekeken naar het voorafgaande onderzoek. Sterke en zwakke kanten worden hierbij belicht en er wordt aanleiding gegeven voor vervolgonderzoek.

9.1 RELEVANTIE VOOR DE PRAKTIJK

De PWA-school is al enige tijd op zoek naar een manier om beter aan te sluiten bij ouders. Daarnaast vindt de school het lastig een balans te vinden in de verschillende maatschappelijke taken die aan de orde komen. Het stellen van prioriteiten is daarbij van groot belang. Er is meer overzicht gecreëerd door de koppeling van de doeldomeinen aan maatschappelijke taken. Daarnaast zijn in dit onderzoek de meest voorkomende en meest relevante taken geselecteerd en geprioriteerd door leerkrachten en ouders van de PWA. Op basis van deze rangschikking kan de school ervoor kiezen taken op te nemen die voor de onderzoeksgroep of vanuit de literatuur van groot belang blijken te zijn. Ook heeft de school zicht op taken die minder van belang zijn en dus eventueel kunnen worden neergelegd.

9.2 STERKE EN ZWAKKE KANTEN VAN DIT ONDERZOEK

De maatschappelijke opdracht is zeer breed en de taken lopen sterk uiteen. Het is lastig hier een duidelijke lijn in te creëren. De lijn die gecreëerd is door het onderverdelen van maatschappelijke taken in doeldomeinen en randvoorwaarden geeft een overzichtelijk(er) beeld van de maatschappelijke opdracht. De maatschappelijke taken die in dit onderzoek naar voren komen, zijn opgesteld in samenwerking met de PWA-school. Dit maakt dat het onderzoek volledig aansluit aan de behoeften van de school.

Het handelen van de school was lastig te meten op een andere manier dan een enquête, omdat de taken zo uiteenlopen. Hierdoor komt het handelen van de school niet genoeg terug in de onderzoeksresultaten. Oorspronkelijk was de bedoeling dat er ook een interview met de schoolleider plaats zou vinden om de validiteit en betrouwbaarheid te verhogen. Helaas is de schoolleider nog voor de start van het praktijkonderzoek uitgevallen voor langere tijd wegens ziekte. Hierdoor is er alleen een enquête uitgevoerd en is de mening van de schoolleider niet meegenomen. Een alternatief was geweest om na het afnemen van de enquêtes verdiepende interviews te houden met leerkrachten en ouders. Er was helaas te weinig tijd om dit nog te kunnen bewerkstelligen. In een volgend onderzoek zou methodische triangulatie dus wel moeten worden toegepast om de betrouwbaarheid te versterken.

De groep leerkracht-respondenten en ouders verschillen enorm qua grootte. Daardoor weegt de mening van leerkrachten zwaarder dan die van ouders. Dit leidt tot de vraag of de resultaten geen vertekend beeld hebben weergegeven. Aan de andere hand geeft deze verhouding wellicht een realistisch beeld van de verhoudingen op de PWA.

De opvattingen van ouders en leerkrachten lijken minder afwijkend dan in eerste instantie door de PWA-school werd gedacht. Mogelijke redenen hiervoor zijn dat in het onderzoeksinstrument steeds een redelijk neutraal antwoord werd gekozen, zoals taak voor beiden of voldoende aandacht. In de praktijk is terug te zien dat veel respondenten herhaaldelijk voor deze optie kozen. De vraag wat zij definiëren als taak voor beiden (heeft dan echt elke partij evenveel verantwoordelijkheid?) blijft. Een andere reden zou kunnen zijn dat de groep ouders die gereageerd heeft ook de ouders zijn die het meest betrokken zijn bij de school en dus een positieve attitude ten overstaan van de school heeft.

Opvallend is ook dat mannen binnen de groep respondenten in mindere mate vertegenwoordigd worden. Of dit invloed heeft op de uitkomst van dit onderzoek is onzeker, er is namelijk geen informatie over de visie van vaders specifiek op de maatschappelijke opdracht. Waarom mannen minder gereespondeerd hebben is onduidelijk.

Wellicht heeft dit te maken met de betrokkenheid van vaders bij de school of de taakverdeling tussen moeder en vader.

Ouders en leerkrachten geven meerdere keren een verschillend beeld als het gaat om de mate van aandacht die aan verschillende taken besteed wordt. Vaak geven leerkrachten een positiever beeld dan ouders. Enkele ouders geven aan weinig zicht te hebben op de uitvoering van maatschappelijke taken. Dit kan een reden zijn voor de verschillende uitkomsten. Ook kan het zijn dat leerkrachten zichzelf hoger inschatten wat betreft de uitvoering van maatschappelijke taken.

9.3 AANLEIDING TOT VERVOLGONDERZOEK

De taak voor-, tussen-, en naschoolse opvang verzorgen blijft discussiepunt. Alhoewel scholen wettelijk verantwoordelijk zijn voor deze taak, heerst de vraag of dit terecht is. Ouders van de PWA vinden dit de minst belangrijke taak en zien dit als een verantwoordelijkheid voor henzelf. De vraag is dus of aandacht voor de opvang van leerlingen überhaupt nodig is op de PWA.

Ook over de taak seksuele vorming heerst onduidelijkheid. Leerkrachten en ouders verschillen hierover van mening. In hoeverre is school hiervoor verantwoordelijk en hoe kan de afstemming met ouders omtrent dit thema verbeterd worden?

Daarnaast zijn er, naar aanleiding van dit onderzoek, vragen over de betrokkenheid van vaders in het onderwijs. In hoeverre werkt de taakverdeling tussen vader en moeder door in het onderwijs van hun kinderen?

De aandacht voor het domein persoonsvorming en socialisatie neemt toe. Tegelijkertijd heerst er vanuit de overheid een sterke nadruk op kwalificatie. Hoe kan een school zorgen dat er aandacht wordt besteed aan elk domein, zonder overvraagd te worden?

10 AANBEVELINGEN

10.1 ADVIEZEN PWA-SCHOOL

Het vormgeven van de maatschappelijke opdracht begint bij het vormen van een schoolbrede visie. Hieronder volgen een aantal aanknopingspunten die daarbij helpend of relevant zijn.

- In dit onderzoek is duidelijk geworden welke taken ouders en leerkrachten belangrijk vinden. De volgende taken hebben volgens ouders en leerkrachten prioriteit:
 - Het overdragen van normen en waarden
 - Aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling
 - Geloofsopvoeding
 - Aandacht voor psychische, sociale en fysieke veiligheid

Deze taken fungeren als uitgangspunt bij het vormen van een visie omtrent de maatschappelijke opdracht.

- Aan burgerschap wordt momenteel weinig aandacht besteed. Deze taak heeft ook geringe prioriteit bij ouders en leerkrachten. Deze taak heeft in de literatuur echter een grote rol binnen de maatschappelijke opdracht. Daarnaast is deze taak terug te vinden in het wettelijk kader. Wellicht is het verstandig hier aandacht aan te besteden bij het vormen van een visie.
- De voor-, tussen- en naschoolse opvang komt in dit onderzoek naar voren als discussiepunt. Ook over de taakverdeling van de seksuele vorming zijn de meningen verdeeld. Leerkrachten geven aan niet persé een betere afstemming te wensen tussen de school en ouders. Toch is het van belang dat de PWA in overleg met ouders duidelijke standpunten inneemt wat betreft deze thema's.
- Leerkrachten voelen zich medeverantwoordelijk voor een groot deel van de taken. Tegelijkertijd ervaren ze sommige taken als belastend. Het maken van keuzes wat betreft het opnemen van maatschappelijke taken met behulp van het afwegingskader of waardecreatiemodel kan helpend zijn. Daarnaast sluit het type netwerkschool aan bij de behoeften van de PWA. Door taken uit te besteden aan derden wordt de belasting voor een deel overgenomen.
- Uit het praktijkonderzoek blijkt dat ouders niet altijd zicht hebben op de vormgeving van de maatschappelijke opdracht door de school. Wellicht zou het de ouderbetrokkenheid en de afstemming tussen ouders en school ten goede komen als school meer inzicht geeft. De opgestelde visie presenteren aan ouders zou daarin een eerste stap kunnen zijn.

10.2 OVERIGE AANBEVELINGEN

10.2.1 Aanbeveling overheid

De toenemende autonomie van scholen is duidelijk zichtbaar in de vormgeving van de maatschappelijke opdracht. Scholen zijn vrij dit zelf in te vullen. Echter blijkt uit onderzoek dat scholen dit lastig vinden en dat er niet voldoende aandacht aan wordt besteed. De overheid zou hier een duidelijkere rol in kunnen spelen door (jaarlijks) een aantal thema's te kiezen die van belang zijn voor scholen. De aandacht voor de drie doeldomeinen zou ook vanuit de overheid en onderwijsinspectie in balans moeten zijn.

10.2.2 Visie op de maatschappelijke opdracht

Een aanbeveling voor de PWA is het ontwikkelen van een visie op de maatschappelijke opdracht met behulp van het afwegingskader. Op www.maatschappelijkeopdracht.nl zijn een aantal instrumenten of werkvormen die scholen helpen hun visie te ontwikkelen. De prioriteitenlijst afkomstig uit dit onderzoek kan hierbij helpend zijn.

10.2.3 Onderwijs vormt

Het advies ‘onderwijs vormt’ van de onderwijsraad (2011), geeft een helder beeld van hoe scholen meer aandacht zouden kunnen besteden aan persoonsvorming in het onderwijs. Ook het eindadvies van Onderwijs2032 (2016) besteedt uitgebreid aandacht aan dit thema. Uit verschillend onderzoek blijkt dat hier nog te weinig aandacht aan zou worden besteed. Omdat de PWA-school en ouders dit domein kenmerken als meest belangrijk, zou het voor de PWA wellicht relevant zijn zich hierin te verdiepen.

BIBLIOGRAFIE

- Baarda, B. (2009). *Dit is onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Backus, H. (2015, Juni 2). *Werken in het Onderwijs: Nergens is de werkdruk zo hoog, nergens zoveel burn-out*. Opgehaald van Het Coachbureau: <http://www.coachbureau.nl/blog/2015/06/02/werken-in-het-onderwijs-nergens-is-de-werkdruk-zo-hoog-nergens-zoveel-burn-out/>
- Beek, S., Rooijen, A. v., & Wit, C. d. (2007). *Samen kun je meer dan alleen. Educatief partnerschap met ouders in primair en voortgezet onderwijs*. Den Haag: KPC Groep.
- Biesta, G. (2011). De school als toegang tot de wereld: een pedagogische kijk op goed onderwijs. In R. Klarus, & W. Wardekker, *Wat is goed onderwijs? Bijdragen uit de pedagogiek* (pp. 15-35). Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Bijsterveldt-Vliegtenhart, M. v., & Dijkma, S. (2009). *Maatschappelijke opdracht van de school*. Den Haag: Kamerbrief.
- Boerman, R., & Ebskamp, J. (2005). *Een waardevolle leraar. Praktische ethiek en beroepsidentiteit*. Baarn: HBUitgevers.
- Bosch, M., & Wessum, d. L. (2011). *Van Buiten naar Binnen; het veld aan het woord*. Amsterdam: Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding van de Hogeschool van Amsterdam.
- Bron, J. (2009). *Maatschappelijk verantwoord; instrument voor zelfevaluatie actief burgerschap en sociale integratie*. Enschede: SLO.
- Bron, J., Franken, P., Hoeij, J. v., & Weme, B. d. (2003). *Scholen voor Actief Burgerschap*. 's Hertogenbosch: KPC Groep.
- Bron, J., Veugelers, W., & Vliet, E. v. (2009). *Leerplanverkenning actief burgerschap*. Enschede: SLO.
- Bruin, A. d. (2006). Opvoeden met geloof, hoop en liefde. In R. d. Graaf, *Bijzonder Onderwijs* (pp. 44-52). Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum.
- Bussemaker, d. J., & Dekker, S. (2016, juni 14). Antwoorden op de feitelijke vragen over het Onderwijsverslag 2014-2015 van de Inspectie van het Onderwijs alsmede de beleidsreactie hierop. *Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap*, pp. 4,12.
- Cijvat, I., & Voskens, C. (2008). *Een onderzoek naar de rol van ouders in het primair onderwijs*. Amersfoort: CPS; onderwijsontwikkeling en advies.
- Cijvat, I., Voskens, C., Boer, H. d., & Vries, P. d. (2008). *De rol van ouders in het primair onderwijs*. Amersfoort: CPS.
- Clement, C. V. (2008). Nieuwe gezinnen. Scheidingen en de vorming van stiefgezinnen. *E-quality*, 153-173.
- De Algemene Onderwijsbond. (2015, september 24). *Burn-out neemt toe in onderwijs*. Opgehaald van De Algemene Onderwijsbond: <http://www.aob.nl/default.aspx?id=220&article=51741&m=>
- Dekker, S. (2016a). *Beleidsreactie op het advies van het platform Onderwijs2032*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

- Dekker, S. (2016b, december 22). Curriculumherziening in het primair en voortgezet onderwijs. *Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap*, p. 3.
- Desforjes, C., & Abouchelaar, A. (2003). *The impact of parental Involvement, Parental Support and Family Education and Pupil Achievements and Adjustment: A literature review*. Nottingham: DfES Publications.
- Diekstra, R., & Hintum, M. v. (2010). Opvoedingscanon, omdat over kinderen zoveel meer te weten valt. . In M. Hogenes, C. d. Booy, C. Gravesteyn, & R. Diekstra, *De leerkracht als opvoeder* (p. 10). Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Dijkstra, A. (2012). *Sociale opbrengsten van onderwijs*. Amsterdam: Vossiuspers UVA.
- Doornenbal, J., Oenen, S. v., & Pols, W. (2012). *Werken in de brede school*. Bussum: Coutinho.
- Egten, C. v., Zeijl, E., Hoog, S. d., Nankoe, C., & Petronia, E. (2008). *Opvoeding en opvoedingsondersteuning. Gezinnen van de toekomst*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Eijkeren, M. v. (2009). *Pedagogisch-didactisch begeleiden*. Amersfoort: Thieme-Meulenhoff.
- Ezzeroli, N. (2015, September 17). Mediapaspoort moet kind beschermen tegen digitale wereld. *De Volkskrant*.
- Gelder, L. v. (2015, Juni 12). D66: 'Scholen moeten noodontbijt in huis hebben'. *Het Parool*.
- Hamachek, D. (1999). What they do, How they do it and the importance of self-knowledge. In R. Lipka, & T. Brinthaupt, *The role of self in teacher development* (pp. 189-224). Albany, New York: State University of New York Press.
- Henderson, A., & Mapp, K. (2002). *A New Wave of Evidence; The Impact of School, Family and Community Connections on Student Achievement*. Austin : National Centre for Family and Community Connections with School.
- Herweijer, L., & Turkenburg, M. (2012). *Onderwijs en eigen verantwoordelijkheid*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Herweijer, L., & Vogels, R. (2004). *Ouders over opvoeding en onderwijs*. Den Haag: Sociaal cultureel planbureau.
- Hooghoff, H. (2011). *Tot nut van 't algemeen; over onderwijs en maatschappelijke verantwoordelijkheid*. Enschede: SLO.
- Horst, W. t. (2008). *Christelijke pedagogiek als handelingswetenschap*. Kampen: KOK.
- Inspectie van het Onderwijs. (2016, januari). *Excellente scholen 2016*. Opgehaald van Excellente scholen:
file:///C:/Users/Administrator/Downloads/Webversie+gewijz+versie+brochure++ES+2016.pdf
- Inspectie van het Onderwijs. (2017). *Toezichtkader 2017*. Wageningen Hoog: Bos Onderwijs Consultancy.
- Jagt, W. v., & Vos, P. (2011). *Moraal in het klaslokaal*. Amsterdam: Buijten & Schipperheijn; Motief.
- Kaldeway, J. (2017). Uitvoering van het onderzoek: Gegevens analyse. *College 4 Uitvoering en Analyse* (p. 6). Ede: Christelijke Hogeschool Ede.
- Kerpel, A. (2014, Juni 1). *Opvoeden*. Opgehaald van Wij-leren.: <http://wij-leren.nl/opvoeden.php>

- Klaassen, C., & Broek, A. v. (2009). *Morele moed en de pedagogische taak van schoolleiders*. Nijmegen: Radboud Universiteit.
- Klaassen, D. C. (2008). *Scholen op weg naar educatief partnerschap met ouders*. Nijmegen: Pedagogiek en Onderwijskunde; Radboud Universiteit.
- Klaver, M. (2013). *School en ouder; schouder aan schouder*. Hengelo: Klaver Academie.
- Langeveld, M. (1979). *Beknopte theoretische pedagogiek*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Leraar 24. (2011, februari 9). *Video: TV-debat: opvoedtaak*. Opgehaald van Leraar 24: <https://www.leraar24.nl/video/2509/tv-debat-opvoedtaak#tab=0>
- Levering, B. (2010). Een taak voor de school, of een taak van de ouders? . In M. Hogenes, C. d. Booy, C. Gravestijn, & R. Diekstra, *De leerkracht als opvoeder* (p. 53). Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Lindeman, B., & Eijck, K. v. (2013). *De positionering en maatschappelijke opdracht van de school*. Amsterdam: Het Zijlstra Center; Vrije Universiteit Amsterdam.
- Maat, J. v., & Veldhuizen, C. (2011). *Actief Burgerschap; een overzicht van interventies*. Utrecht: MOVISIE.
- MarketResponse. (2010). *De rol van de school bij de opvoeding*. Leusden: MarketResponse.
- McLeod, S. (2014). *Maslow's Hierarchy of Needs*. . Opgehaald van : www.simplypsychology.org/maslow.html
- Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap. (2016). *Wet op het primair onderwijs*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap.
- Muynck, d. A. (2004). *Christelijk leraarschap tussen presentie, vorming en werkelijkheid*. Gouda: Christelijke Hogeschool de Driestar.
- National PTA. (2000). *National PTA-Standards for Parent Involvement in Education*. Virginia: National PTA.
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.j.). *Pedagogische aspecten van de leeromgeving*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Nijntjes, W., & Diepen, M. v. (2008). *Maatschappelijke taken in het onderwijs*. Amsterdam: tns-nipo.
- OCO. (2007, februari 28). *Nieuwe regels buitenschoolse opvang (bso)*. Opgehaald van Onderwijs Consumenten Organisatie: <https://www.onderwijsconsument.nl/nieuwe-regels-buitenschoolse-opvang/>
- Onderwijscoöperatie. (2014). *Voorstel Herijking Bekwaamheiseisen*. Utrecht: Onderwijscoöperatie.
- Onderwijsraad. (2008). *Onderwijs en maatschappelijke verwachtingen*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Onderwijsraad. (2010, februari 17). *Ouders als partners*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Onderwijsraad. (2011). *Onderwijs vormt*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Onderwijsraad. (2012). *Verder met burgerschap in het onderwijs*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Onderwijsraad. (2016). *De volle breedte van onderwijskwaliteit*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Onstenk, J. (2011). *Pedagogiek in de onderwijspraktijk*. Bussum: Coutinho.

- Overheid.nl. (2017, 01 01). *Wet op primair onderwijs*. Opgehaald van Overheid.nl:
<http://wetten.overheid.nl/BWBR0003420/2017-01-01/0/HoofdstukI/TiteldeelIII/Afdeling1/Paragraaf1/Artikel8/afdrukken>
- Pharos & Trimbos-instituut. (z.j.). *Sociaal-emotionele ontwikkeling in het primair onderwijs*. Utrecht: Pharos.
- Pietersen, R. (2015, januari 26). Minder lesuren, goed idee? *Trouw*.
- Platform Onderwijs2032. (2016). *Ons Onderwijs2032; Eindadvies*. Den Haag: Platform Onderwijs2032.
- Regiogroep Onderwijs2032. (2016). *Opbrengsten uit de verdiepingsfase: Onderwijs2032 in de praktijk*. Den Haag: Bureau Onderwijs2032.
- Rijksoverheid. (2013, juli 13). Positie ouders bij scholenstichting versterkt. *Rijksoverheid*.
- Riksen-Walraven, J. (2004). Pedagogische kwaliteit in de kinderopvang: doelstellingen en kwaliteitscriteria. In M. v. IJzendoorn, L. Tavecchio, & J. Riksen-Walraven, *De kwaliteit van de Nederlandse Kinderopvang* (pp. 100-124). Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- RTL Nieuws. (2016, april 5). 1 op 10 gamende jongens verslaafd. *RTL Nieuws*.
- SLO. (z.j.). *Kerdoelen, Oriëntatie op jezelf en de wereld*. Opgehaald van Tule.Slo.nl:
<http://tule.slo.nl/OrientatieOpJezelfEnWereld/F-KDOrientatieJezelfEnWereld.html>
- Slooter, M. (2009). *De vijf rollen van de leraar*. Amersfoort: CPS.
- Smit, F., Sluiter, R., & Driessen, G. (2006). *Literatuurstudie ouderbetrokkenheid in internationaal perspectief*. Nijmegen: ITS-Radboud Universiteit.
- Sociaal en Cultureel Planbureau. (2008). *De school bestuurd*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Sociaal en Cultureel Planbureau. (2008, Juli). *De school bestuurd*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Stevens, L. (2002). *Zin in leren*. Apeldoorn: Maklu.
- Strauss, D. F. (2009). *Philosophy: Discipline of the Disciplines*. Greenville: Paideia Press.
- Titulaer, C. (2012). *Meesterschap door samenwerking*. Eindhoven: Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg.
- TNS Nipo. (2014). *Ouders als medestrijders voor een gezonde school?* Den Haag: Hartstichting.
- Tonkers, E. (2014, mei 1). Vijf misvattingen over de participatiesamenleving. *Universiteit van Amsterdam*.
- Truijman, J. (2011, juli 21). Sociale taken van scholen onderzocht. *NOS*.
- Turkenburg, M. (2005). *Grenzen aan de maatschappelijke opdracht van de school*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Turkenburg, M. (2008). *De school bestuurd*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Verhoef, C. (2016, februari 11). Notulen Zorgvergadering februari. Barneveld, Gelderland, Nederland: De Bron.

- Verhoeven, S., Willems, W., & Sontag, L. (2012). *Opvoeden en ontwikkelen doen we samen; Praktijkgericht onderzoek naar de manier waarop scholen in primair en voortgezet onderwijs hun maatschappelijke opdracht praktisch kunnen vormgeven*. 's Hertogenbosch: KPC Groep.
- Veugelers, W., & Klaassen, C. (2007). Burgerschapsvorming in het basisonderwijs. *De Pedagogische Dimensie*.
- Veugelers, W., & Schuitema, J. (2010). *Grenzen aan de pedagogische taak van de docent*. Amsterdam: Universiteit Amsterdam.
- Veugelers, W., & Schuitema, J. (2010). *Grenzen aan de pedagogische taak van de docent*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam; Department of Child Development and Education.
- Veugelers, W., & Schuitema, J. (2013). *Docenten en het beoordelen van waarden*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam; Department of Child Development and Education.
- Vos, J. d. (2016, november 3). Meer zeggenschap voor ouders over ondersteuning van hun kind. *Vereniging Openbaar Onderwijs*.

Bron afbeelding voorpagina:

<http://onsonderwijs2032.nl/wp-content/uploads/2015/03/61-e1432021965455.jpg>

11 BIJLAGEN

BIJLAGE 1 BRIEF VAN DE MINISTER VAN ONDERWIJS

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (VIII) voor het jaar 2003

BRIEF VAN DE MINISTER VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAPPEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Zoetermeer, 13 juni 2003

De maatschappelijke aandacht voor het thema «waarden en normen» heeft ertoe geleid dat het vorige kabinet een aanpak met bijbehorende activiteiten op dit thema heeft voorbereid en ontwikkeld. Deze aanpak is gericht op versterking van burgerschap, overdracht van waarden en normen en versterking van sociale cohesie. De Onderwijsraad beziet of het onderwijsbeleid nog voldoende is toegesneden op hedendaagse maatschappelijke vraagstukken van goed burgerschap. Speciale aandacht wil ik daarbij nog vragen voor het Europees burgerschap.

De motie van het lid Barth c.s. van 29 november 2001 (TK, vergaderjaar 2001–2002, 28 000 VIII, nr. 59) gaat ervan uit dat de school een onmisbare rol vervult bij het versterken van burgerschap. Overwogen wordt dat het van belang is dat kennis van leerlingen over elkaars cultuur en achtergrond én over de beginselen van de parlementaire democratie wordt versterkt. Tevens moeten scholen worden gestimuleerd hun leerlingen ruimte te bieden om concreet te experimenteren met actief burgerschap.

De uitvoering van deze motie sluit uitstekend aan bij de door het kabinet ontwikkelde aanpak op het thema «waarden en normen». Aan KPC-Groep is verzocht om een plan te ontwikkelen voor een project actief burgerschap.

Tevens is gevraagd om aan te sluiten bij het sectorcontactwerk intercultureel onderwijs en gebruik te maken van de hiervoor ontwikkelde aanpak en systematiek. Achtergrond hiervan is, dat actief burgerschap een nieuwe impuls kan geven aan de reeds jaren lopende activiteiten op het gebied van intercultureel onderwijs.

Op basis van dit verzoek is KPC-Groep in 2002 begonnen met de ontwikkeling van een plan voor actief burgerschap.

Voor de opstelling van het plan heeft KPC-Groep een expertgroep geformeerd.

Gezien de velerlei lopende projecten op het gebied van actief burgerschap heeft de expertgroep geconcludeerd dat nu vooral gerichte stimulering

nodig is. Daarnaast is een document vereist dat scholen ondersteunt bij de ontwikkeling van een eigen visie op actief burgerschap en dient aan scholen een handreiking te worden geboden bij het expliciet opnemen van actief burgerschap in het eigen onderwijsprogramma. Ik heb KPC-Groep gevraagd om in deze producten, die half juni 2003 gereed zullen zijn, aandacht te besteden aan de Europese dimensie van burgerschap.

De expertgroep adviseerde verder om na de voorbereidende fase een maatschappelijk debat te entameren over de verantwoordelijkheden en mogelijke bijdragen van de verschillende partijen aan actief burgerschap. Naast de onderwijsinstellingen zouden daaraan ook maatschappelijke organisaties en politieke partijen moeten deelnemen. Met het oog hierop wordt op 18 juni 2003 een presentatie van de producten van het project met forumdiscussie en workshops georganiseerd.

Het ontwikkelde projectplan Actief Burgerschap zend ik u hierbij ter informatie toe. Het plan vormt onderdeel van de brede discussie en activiteiten op het gebied van «waarden en normen». In het schooljaar 2003-2004 zullen de resultaten en producten experimenteel worden ingevoerd. Inbedding van de resultaten moet plaatsvinden in het schooljaar 2004-2005.

Voor gerichte stimulering zal vanuit het bestaande budget voor het sector-contactwerk intercultureel onderwijs een bedrag vrij worden gemaakt voor een financiële tegemoetkoming aan scholen die gerichte activiteiten willen ondernemen inzake actief burgerschap.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,
M. J. A. van der Hoeven

BIJLAGE 2 OVERZICHT NIEUWE TAKEN DOOR LANDELIJKE OVERHEID

Overzicht van ‘nieuwe’ taken, door landelijke overheid geadresseerd aan scholen (primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs) tussen circa 2003 en 2008

Wet en regelgeving:

- bevorderen van sociale redzaamheid en gezond gedrag (in kerndoelen PO, 2006); bevorderen van lichamelijke en psychische gezondheid (in kerndoelen onderbouw VO, 2006);
- bevorderen van leren over zorg en leren zorgen voor zichzelf, anderen en de omgeving, en hoe de veiligheid van zichzelf en anderen in verschillende leefsituaties (wonen, leren, werken, uitgaan, verkeer) positief beïnvloed kan worden (in kerndoelen onderbouw VO, 2006);
- bevorderen van actief burgerschap en sociale cohesie (toegevoegd aan WPO en WVO, 2006); voortgezet onderwijs: invoering maatschappelijke stage (2007);
- zorg voor veiligheid, plicht tot veiligheidsplan of veiligheidsbeleid (hoe waarborgt de school fysieke en sociale veiligheid op school) (2006);
- primair onderwijs: leerlingen die extra zorg behoeven binnen de eigen school opvangen (terugdringen van aantal doorverwijzingen naar speciaal onderwijs, ‘Weer Samen Naar School’); • primair onderwijs: organiseren van buitenschoolse opvang (2006);
- primair onderwijs: organiseren van tussen schoolse opvang (2006);
- schoolbesturen primair onderwijs: afspraken maken met gemeenten over aanpakken taalachterstand peuters (aanbieden van voor- en vroegschoolse educatie, gewijzigd beleid sinds 2006);
- besturen primair en voortgezet onderwijs: voor iedere leerling een onderwijsaanbod realiseren dat past bij zijn mogelijkheden en beperkingen, door de school zelf of in samenwerking met andere scholen (Passend Onderwijs, invoering vanaf 2011);
- middelbaar beroepsonderwijs: zorgen voor een gestructureerde aanpak van leerachterstanden en lichte gedragsproblemen van risicogroepen, onder andere door samenwerking met zorginstellingen voor jongeren met complexe problemen;
- schoolbesturen: in overleg met gemeente en andere partners een ‘lokale educatieve agenda’ opstellen en afspraken maken over het tegengaan van segregatie en het bevorderen van integratie;
- schoolbesturen: in samenwerking met gemeente en andere partners een ‘lokale educatieve agenda’ opstellen en afspraken maken over maatregelen om voortijdig schoolverlaten terug te dringen dan wel te voorkomen;

Overige ‘extra’ taken door overheid geadresseerd aan scholen voor primair en voortgezet onderwijs:

- aandacht voor Europa, ‘European citizenship’;
- maatregelen die het onderwijspersoneel kunnen helpen om radicalisering en polarisatie op hun school te verminderen;

- bevorderen van mediawijsheid, digitale geletterdheid (bijvoorbeeld via lespakket SLO en middels expertisecentra Mediawijsheid);
- bevorderen van gezond gedrag, tegengaan van overgewicht, tegengaan van verslaving;
- seksuele voorlichting/seksuele vorming, voorkomen van geslachtsziekten;
- aandacht voor mensenrechten/rechten van het kind;
 - omgaan met homoseksualiteit, bevorderen van homovriendelijke attitude (zie handreiking ‘Naar een discriminatievrije school’, toegezegd door minister Plasterk in zijn brief aan de Tweede Kamer van 1 juli 2008 (DE/24636);
- vergroten van veiligheid op scholen, tegengaan van pesten op school, waaronder digitaal pesten (oprichting centrum School en Veiligheid, ontwikkelen databank, ontwikkelen van aanbod voor docenten, oprichting Kwaliteitsteams Veiligheid);
- organiseren van horizontale dialoog, zich verantwoorden over voorgenomen en gevoerd beleid aan ouders en andere partners uit directe omgeving (Code Goed Bestuur);
- vergroten ouderbetrokkenheid bij de school; vergroten van betrokkenheid van allochtone ouders bij de school (platform allochtone ouders)

BIJLAGE 3 SELECTIE PROCES MAATSCHAPPELIJKE TAKEN

SELECTIE PROCES MAATSCHAPPELIJKE TAKEN									
	Genoemd in literatuur								
	Relevant bevonden door PWA								
	Nijntjes & Diepen 2008	Turkenburg 2008	Titulaer 2012	Hooghoff 2011	Inspectie Van Onderwijs 2017	SLO z.j.	Biesta 2011	Onderwijs-Raad 2016	PWA
Opvoeding en relatie met ouders									
Voor- tussen en naschoolse opvang verzorgen									
Veiligheid									
Sociale cohesie									NVT
Integratie + voorkomen van segregatie									NVT
Overdracht van waarden en normen									
Burgerschap									
Gezond gedrag Seksuele vorming Mediawijsheid Voeding Beweging Zorg voor milieu									
Leerproblematiek									NVT
Inspelen op verschillen in niveau									
Sociaal-emotioneel									
Vorming identiteit Zingeving									
Kennis van verschillende culturen									
Achterstands- bestrijding									NVT

BIJLAGE 4 TOPICS, TAKEN, TOELICHTING

Topics, Taken, Toelichting		
Topic	Taken	Toelichting
Kwalificatie <i>“Het aanbieden van kennis, vaardigheden en houdingen waarmee kinderen worden toegerust om te kunnen functioneren in de samenleving.”</i>	1. Aanleren van gezond gedrag 2. Inspelen op verschillen in niveau van leerlingen	1. Voeding, beweging, seksuele vorming, mediawijsheid, zorg dragen voor het milieu 2. Differentiatie door leerkracht
Socialisatie <i>“Het proces waarbij iemand bewust en onbewust, de waarden, normen en andere cultuurkenmerken van zijn groep krijgt aangeleerd.”</i>	4. Burgerschapsvorming 5. Overdracht van normen en waarden 6. Kennis van en respect voor verschillende culturen	7. Aandacht voor maatschappelijke thema's, democratie, staatsburgerschap 8. Het aanleren en respect tonen voor algemeen aanvaarde normen en waarden 9. Leren omgaan met een multiculturele samenleving
Persoonsvorming <i>“Het stimuleren van zelfstandigheid en individuatie van elk kind”</i>	3. Aandacht voor sociaal-emotionele ontwikkeling en persoonsvorming 4. Zingeving	5. Kinderen leren opkomen voor zichzelf en rekening houden met anderen 6. Geloofsopvoeding
Randvoorwaarden <i>“Voorwaarden voor het aanbieden van de drie doeldomeinen”</i>	3. Veiligheid 4. Voor-tussen en naschoolse opvang verzorgen 5. Relatie met ouders en ondersteunen bij opvoeding	3. Psychische, sociale en fysieke veiligheid 4. Buitenschoolse opvang realiseren 5. Betrokkenheid van leerkracht op ouders

BIJLAGE 5 VERANTWOORDING VRAGENLIJST

	THEMA	TAKEN	KOPPELING LITERATUUR
1 t/m 3	Algemene gegevens	N.V.T.	N.V.T.
4	Taakverdeling	1. Burgerschap 2. Overdracht van waarden en normen 3. Zingeving (geloofsopvoeding) 4. Voor-, tussen en naschoolse opvang verzorgen 5. Aandacht voor sociaal-emotionele ontwikkeling 6. Aandacht voor gezond gedrag (voeding/beweging) 7. Mediawijsheid 8. Zorg voor het milieu 9. Seksuele vorming 10. Omgaan met en respect voor diverse culturen N.B. - De taken veiligheid, inspelen op verschillen en ouders en opvoeding komen in deze vraag niet naar voren omdat deze taken geformuleerd zijn als taak voor de school - De taak gezond gedrag is in deze vraag opgesplitst in: gezond gedrag, mediawijsheid, zorg voor milieu en seksuele vorming	(Nijntjes & Diepen, 2008) (Turkenburg, 2008) (Titulaer, 2012) (Hooghoff, 2011) (Onderwijsraad, 2016) (Inspectie van het Onderwijs, 2017) (SLO, z.j.) (Biesta, 2011)
5	Prioritering	1. Burgerschap 2. Overdracht van waarden en normen 3. Zingeving (geloofsopvoeding) 4. Voor-, tussen en naschoolse opvang verzorgen 5. Aandacht voor sociaal-emotionele ontwikkeling 6. Aandacht voor gezond gedrag (voeding/beweging) 7. Omgaan met en respect voor verschillende culturen 8. Veiligheid 9. Inspelen op verschillen in de klas 10. Relatie met ouders en hulp bij de opvoeding	
6	Handelen van school	Zelfde taken als hierboven	Zie hierboven
7,8,9,10	Aanvullende vragen	N.V.T.	N.V.T.

BIJLAGE 6 VRAGENLIJST

ENQUÊTE MAATSCHAPPELIJKE OPDRACHT

Wat fijn dat u de tijd neemt om deze enquête in te vullen!

Deze enquête bestaat uit tien vragen die gaan over de maatschappelijke taken van de Prins Willem Alexanderschool. Druk op volgende om de enquête te beginnen.

Pagina 1 Algemene gegevens

Op deze pagina volgen een aantal algemene vragen.

1. Ik ben een

- ☐ Man
- ☐ Vrouw

2. Geef hieronder aan op wat voor manier u betrokken bent bij de Prins Willem Alexanderschool.

Ik ben een

- ☐ Leerkracht
- ☐ Ouder
- ☐ Overige (geef nadere toelichting (

3. Ik ben leerkracht of ouder van kinderen uit groep: (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5
- ☐ 6
- ☐ 7
- ☐ 8
- ☐ Overige (geef nadere toelichting

Pagina 2 Taakverdeling

Hieronder vindt u een aantal maatschappelijke taken. Wilt u aangeven hoe de taakverdeling volgens u zou moeten zijn?

4. Hoe zou de taakverdeling van onderstaande thema's volgens u moeten zijn?

	Alleen taak voor ouders	Vooral taak voor ouders	Taak voor beiden	Vooral taak voor school	Alleen taak voor school
Aanleren van gezond gedrag (voeding, beweging, hygiëne)	☐	☐	☐	☐	☐
Bijbrengen van normen en waarden	☐	☐	☐	☐	☐
Burgerschapsvorming (aandacht voor maatschappelijke thema's, democratie)	☐	☐	☐	☐	☐
Geloofsopvoeding	☐	☐	☐	☐	☐
Mediawijsheid (omgaan met sociale media, internet)	☐	☐	☐	☐	☐
Kinderen leren zorg dragen voor het milieu	☐	☐	☐	☐	☐
Kinderen leren omgaan met verschillende culturen	☐	☐	☐	☐	☐
Sociaal-emotionele ontwikkeling stimuleren (kinderen leren opkomen voor zichzelf en rekening houden met anderen)	☐	☐	☐	☐	☐
Seksuele vorming	☐	☐	☐	☐	☐
Voor-, tussen-, en naschoolse opvang verzorgen	☐	☐	☐	☐	☐

Pagina 3 Prioriteiten

Op deze pagina vindt u een tiental maatschappelijke thema's. Welke thema's zijn voor u van belang? Aan welke thema's zou de PWA volgens u aandacht moeten besteden? Geef aan welke thema's u het meest en het minst belangrijk vindt.

5. Welke thema's vindt u belangrijk en zou u graag op school behandeld zien? Zet onderstaande thema's op volgorde meest naar minst belangrijk. Het cijfer 1 staat voor meest belangrijk en het cijfer 10 voor minst belangrijk.

- ☐ Aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling (kind leren opkomen voor zichzelf en rekening houden met anderen) en persoonsvorming (kind stimuleren in ontwikkeling tot zelfstandig individu)
- ☐ Aandacht voor psychische, sociale en fysieke veiligheid (bijvoorbeeld door middel van anti-pestbeleid)
- ☐ Aanleren van gezond gedrag (voeding, beweging, seksuele vorming, mediawijsheid, omgaan met milieu)
- ☐ Burgerschap (kennis over democratie en maatschappelijke thema's)
- ☐ Geloofsopvoeding
- ☐ Hulp bij de opvoeding en relatie met ouders
- ☐ Inspelen op grote verschillen in niveau tussen kinderen
- ☐ Kennis van en respect voor verschillende culturen
- ☐ Overdracht van normen en waarden
- ☐ Voor-, tussen- en naschoolse opvang verzorgen

Pagina 4 Handelen van de PWA-school

Op deze pagina vindt u dezelfde maatschappelijke thema's. Geef aan in welke mate u vindt dat hier op de PWA-aandacht aan wordt besteed.

6. Hoeveel aandacht besteedt de PWA volgens u aan maatschappelijke thema's?

	Geen aandacht	Weinig aandacht	Voldoende aandacht	Veel aandacht	Zeer veel aandacht
Aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling en persoonsvorming	☐	☐	☐	☐	☐
Aandacht voor psychische, sociale en fysieke veiligheid	☐	☐	☐	☐	☐
Aanleren van gezond gedrag	☐	☐	☐	☐	☐
Burgerschap	☐	☐	☐	☐	☐
Geloofsopvoeding	☐	☐	☐	☐	☐
Hulp bij de opvoeding en relatie met ouders	☐	☐	☐	☐	☐
Inspelen op grote verschillen in niveau tussen kinderen	☐	☐	☐	☐	☐
Kennis van en respect voor verschillende culturen	☐	☐	☐	☐	☐
Overdracht van normen en waarden	☐	☐	☐	☐	☐
Voor-, tussen-, en naschoolse opvang verzorgen	☐	☐	☐	☐	☐

Pagina 5 Stellingen

Hieronder volgen nog een aantal stellingen. Wilt u aangeven of u het hier mee eens bent? Een toelichting geven mag, maar is niet verplicht!

7. Ik ben tevreden over de taakverdeling tussen school en ouders omtrent de maatschappelijke opdracht

- ☐ Eens
- ☐ Neutraal
- ☐ Oneens

8. De PWA-school besteedt voldoende aandacht aan maatschappelijke taken

- ☐ Eens
- ☐ Neutraal
- ☐ Oneens

9. Ik zou graag een betere afstemming willen tussen school en ouders wat betreft maatschappelijke taken

- ☐ Eens
- ☐ Neutraal
- ☐ Oneens

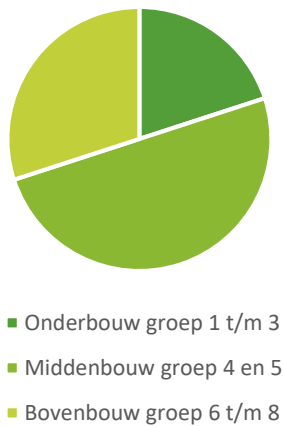
BIJLAGE 7 RESULTATEN

7.1 Algemene vragen

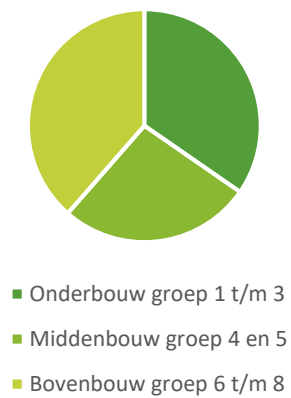
	Leerkracht	Ouder
Ik ben	10	90

	Man	Vrouw
Ik ben (leerkrachten)	1	9
Ik ben (ouders)	13	77

Respons Leerkrachten PWA

Respons Ouders PWA

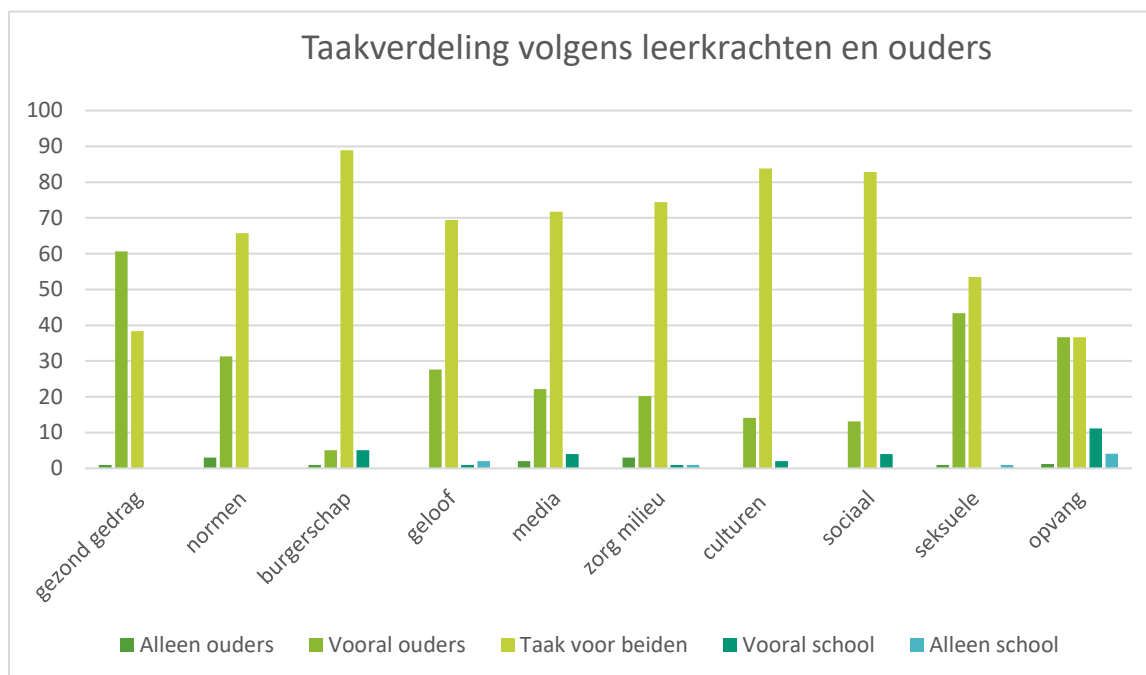

7.2 Taakverdeling

Taakverdeling volgens leerkrachten in percentages					
	Taak alleen voor ouders	Taak vooral voor ouders	Taak voor beiden	Taak vooral voor school	Taak alleen voor school
Aanleren van gezond gedrag		70	30		
Bijbrengen van normen en waarden		20	80		
Burgerschap			90	10	
Geloofsopvoeding		10	90		
Mediawijsheid		20	80		
Zorg voor milieu		20	80		
Kennis van verschillende culturen			90	10	
Sociaal-emotionele ontwikkeling		10	90		
Seksuele vorming	10	60	30		
Voor-, tussen- en naschoolse opvang	20	50	10	20	

Taakverdeling volgens ouders in percentages					
	Taak alleen voor ouders	Taak vooral voor ouders	Taak voor beiden	Taak vooral voor school	Taak alleen voor school
Aanleren van gezond gedrag	1,1	59,6	39,3		
Bijbrengen van normen en waarden	3,4	32,6	64		
Burgerschap	1,1	5,6	88,8	4,5	
Geloofsopvoeding		29,5	67	1,1	2,3
Mediawijsheid	2,0	22,5	70,8	4,5	
Zorg voor milieu	3,4	20,2	74,2	1,1	1,1
Kennis van verschillende culturen		15,7	83,1	1,1	
Sociaal-emotionele ontwikkeling		13,5	82	4,5	
Seksuele vorming		41,6	56,2		1,1
Voor-, tussen- en naschoolse opvang	10,2	35,2	39,8	10,2	4,5

Taakverdeling volgens ouders en leerkrachten in percentages					
	Taak alleen voor ouders	Taak vooral voor ouders	Taak voor beiden	Taak vooral voor school	Taak alleen voor school
Aanleren van gezond gedrag	1,0	60,6	38,4		
Bijbrengen van normen en waarden	3,0	31,3	65,7		
Burgerschap	1,0	5,1	88,9	5,1	
Geloofsopvoeding		27,6	69,4	1,0	2,0
Mediawijsheid		22,2	71,7	4,0	
Zorg voor milieu	2,0	20,2	74,4	1,0	1,0
Kennis van verschillende culturen	3,0	14,1	83,8	2,0	
Sociaal-emotionele ontwikkeling		13,1	82,8	4,0	
Seksuele vorming	1,0	43,4	53,5		1,0
Voor-, tussen- en naschoolse opvang	11,2	36,7	36,7	11,2	4,1

7.3 Prioriteiten

Resultaten prioritering ouders en leerkrachten*

	Sociaal	Veilig	Gezond	Burger	Geloof	Ouders	Differentiatie	Culturen	Normen	Opvang
Ouders	498	420	369	315	441	293	372	318	430	286
LK	68	67	44	51	67	51	58	51	74	58

* Ouders en leerkrachten konden de verschillende taken een cijfer geven van 1 tot 10 waarbij 1 stond voor meest belangrijk en 10 voor minst belangrijk. Elk van deze punten heeft een toegekende waarde namelijk:

Cijfer	Toegekende waarde
1	10
2	9
3	8
4	7
5	6
6	5
7	4
8	3
9	2
10	1

Het percentage wat koos voor een bepaald cijfer werd vermenigvuldigd met de toegekende waarde. Dus bijvoorbeeld: gezond gedrag = 2 keer cijfer 1 dus $2 \cdot 10 = 20$. Vervolgens werd er van het aantal punten een totaalscore per taak toegekend aan de hand van bovenstaande berekening (zie tabel hierboven). Deze scores hebben geleid tot het prioriteitenlijstje wat terug te vinden is in het resultatenhoofdstuk.

7.4 Handelen van de PWA-school

Aandacht aan verschillende taken volgens leerkrachten in percentages*					
	Geen aandacht	Weinig aandacht	Voldoende aandacht	Veel aandacht	Zeer veel aandacht
Aanleren van gezond gedrag		10	60	30	
Bijbrengen van normen en waarden		10	70	20	
Burgerschap		10	30	60	
Geloofsopvoeding		30	70		
Mediawijsheid			10	70	20
Zorg voor milieu	10	40	50		
Kennis van verschillende culturen			30	50	20
Sociaal-emotionele ontwikkeling			40	50	10
Seksuele vorming		30	70		
Voor-, tussen- en naschoolse opvang		30	40	30	

* In het resultatenhoofdstuk worden de resultaten afkomstig uit deze vraag gerangschikt in een rijtje van meest tot minst bestede aandacht. Het doel hiervan is een betere vergelijking tussen de prioritering en het handelen van de school. De berekening die is gemaakt om dit rijtje correct weer te geven is als volgt: elke mate van aandacht wordt gelijkgesteld aan een aantal punten:

Mate van aandacht	Aantal punten
Geen aandacht	1
Weinig aandacht	2
Voldoende aandacht	3
Veel aandacht	4
Zeer veel aandacht	5

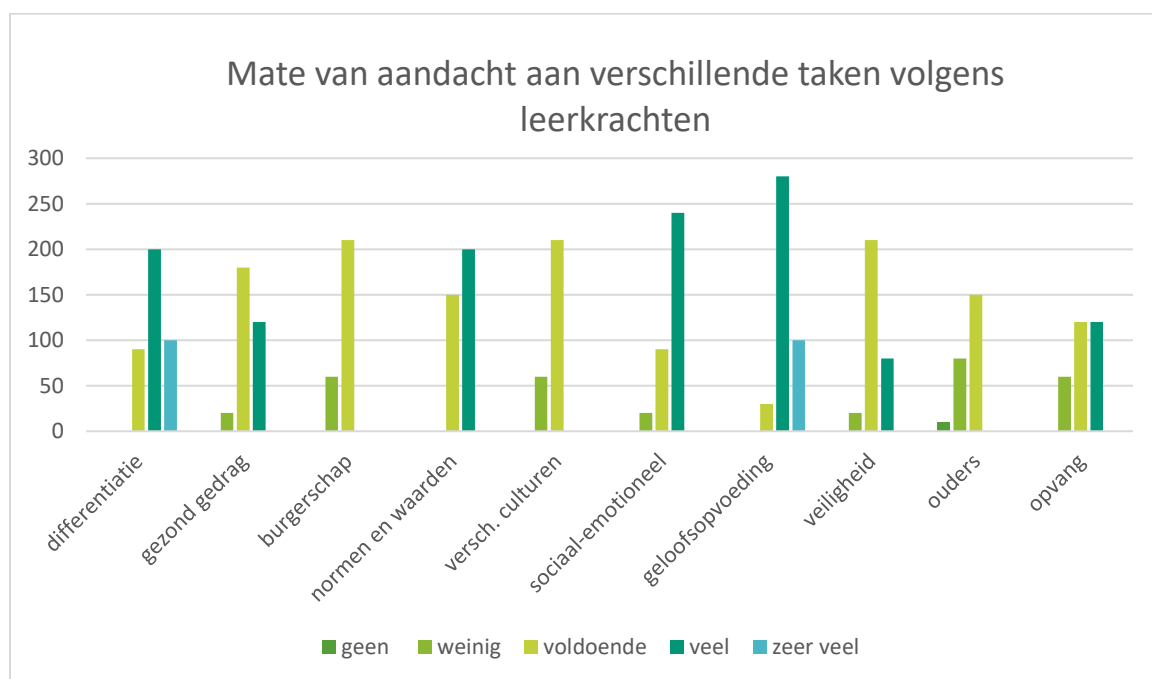
Vervolgens is het percentage wat voor deze mate van aandacht kiest vermenigvuldigd met het aantal punten. Deze punten worden per taak bij elkaar opgeteld. Bijvoorbeeld gezond gedrag: $10 \cdot 2 + 60 \cdot 3 + 30 \cdot 4 = 320$. Vervolgens wordt het rijtje gerangschikt van meeste naar minste punten.

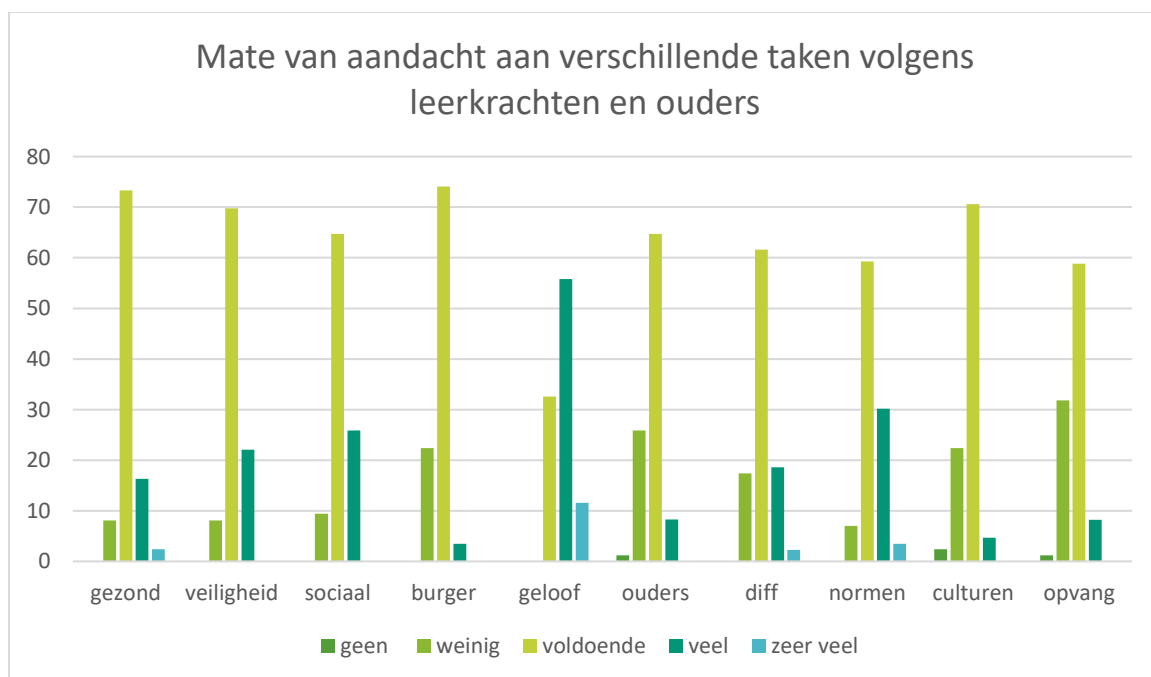
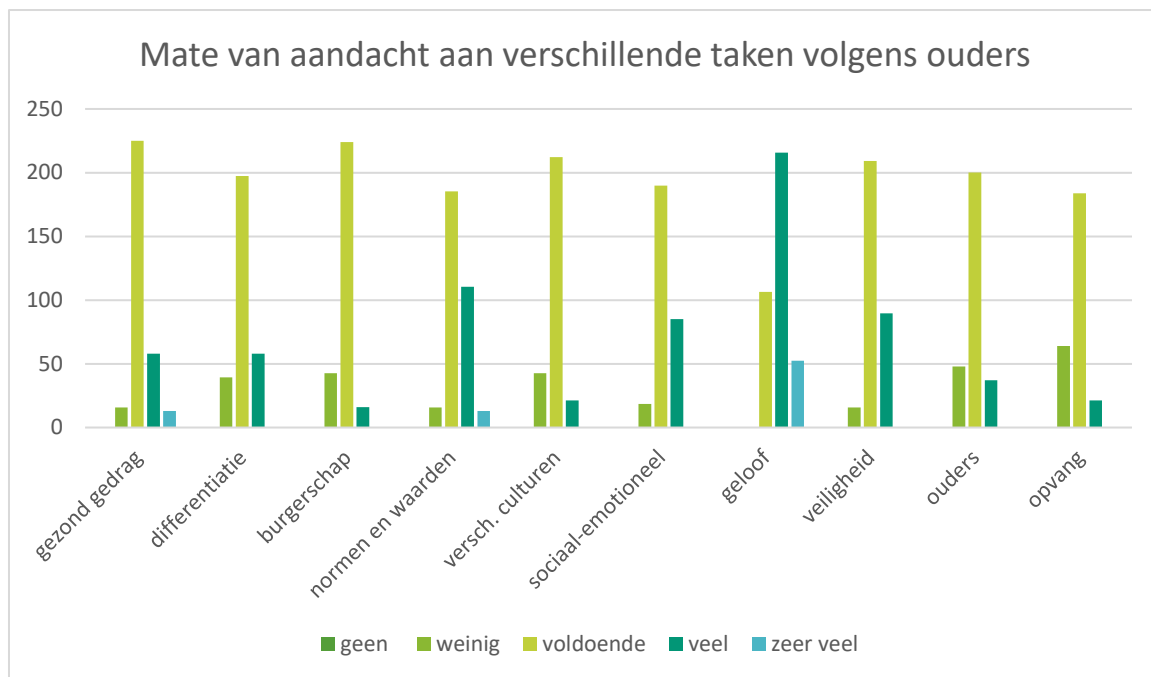
Aandacht aan verschillende taken volgens ouders in percentages*					
	Geen aandacht	Weinig aandacht	Voldoende aandacht	Veel aandacht	Zeer veel aandacht
Aanleren van gezond gedrag		7,9	75	14,5	2,6
Bijbrengen van normen en waarden		7,9	69,7	22,4	
Burgerschap		9,3	69,3	21,3	
Geloofsopvoeding		21,3	74,7	4,0	
Mediawijsheid			35,5	53,9	10,5
Zorg voor milieu		24	66,7	9,3	
Kennis van verschillende culturen		19,7	65,8	14,5	
Sociaal-emotionele ontwikkeling		7,9	61,8	27,6	2,6
Seksuele vorming	2,7	21,3	70,7	5,3	
Voor-, tussen- en naschoolse opvang	1,3	32,1	61,3	5,3	

* De berekening omtrent mate van aandacht volgens ouders is uiteraard op dezelfde manier gemaakt als bij mate van aandacht volgens leerkrachten (zie hierboven).

Aandacht aan verschillende taken volgens ouders en leerkrachten in percentages

	Geen aandacht	Weinig aandacht	Voldoende aandacht	Veel aandacht	Zeer veel aandacht
Aanleren van gezond gedrag		8,11	73,3	16,3	2,4
Bijbrengen van normen en waarden		8,1	69,8	22,1	
Burgerschap		9,4	64,7	25,9	
Geloofsopvoeding		22,4	74,1	3,5	
Mediawijsheid			32,6	55,8	11,6
Zorg voor milieu	1,2	25,9	64,7	8,3	
Kennis van verschillende culturen		17,4	61,6	18,6	2,3
Sociaal-emotionele ontwikkeling		7	59,3	30,2	3,5
Seksuele vorming	2,4	22,4	70,6	4,7	
Voor-, tussen- en naschoolse opvang	1,2	31,8	58,8	8,2	

7.5 Aanvullende vragen

Resultaten uit aanvullende vragen leerkrachten			
	Eens	Neutraal	Oneens
Tevreden over taakverdeling	36,4	45,5	18,2
School besteedt voldoende aandacht aan maatschappelijke opdracht	40	60	
Betere afstemming gewenst	36,4	18,4	45,5

Resultaten uit aanvullende vragen ouders			
	Eens	Neutraal	Oneens
Tevreden over taakverdeling	70,7	22,7	6,6
School besteedt voldoende aandacht aan maatschappelijke opdracht	66,7	33,3	
Betere afstemming gewenst	35,5	59,2	5,3

Resultaten uit aanvullende vragen ouders en leerkrachten			
	Eens	Neutraal	Oneens
Tevreden over taakverdeling	67,1	25,9	7,1
School besteedt voldoende aandacht aan maatschappelijke opdracht	64,2	35,8	
Betere afstemming gewenst	34,9	54,7	10,5

7.6 Aanvullende opmerkingen

	Ouders	Leerkrachten
Taakverdeling	Ja, ouders worden niet verplicht om te helpen op school Er wordt op de PWA actief aandacht besteed aan geloofsopvoeding, muzikale vorming en het overdragen van normen en waarden. Dit waarderen wij erg. We hebben het idee dat onze kinderen echt 'gezien' en gewaardeerd worden. Complimenten! Wij zijn zeer tevreden over de PWA, hoe er met kinderen omgegaan wordt, kinderen zijn allemaal van waarde, dat geeft een veilig gevoel voor de kinderen maar ook voor de ouders. Je legt de zorg van je kind toch 5 dagen in de week bij school neer. School heeft een grote invloed, ook de opvoeding hoe met elkaar omgaan en het geloof is heel belangrijk. Fijn als een kind zich veilig en gezien weet en dat er rekening wordt gehouden met zijn/haar ontwikkeling, dat valt niet altijd mee lijkt me en ik denk dat het PWA- team dat goed doet, en ook open staat voor ideeën of verbeteringen, als dat nodig is. (voor en na schoolse opvang heb ik geen ervaring mee, is de taak van de ouders vind ik maar het is wel fijn als school mogelijkheden biedt.)	Het is lastig om ouders aan te spreken op hun verantwoordelijkheid. Ouders staan niet altijd open voor gesprek rondom taakverdeling Taken die buiten het 'normale lesgeven' vallen zijn belastend voor leerkrachten. Deze taken kosten veel extra tijd.

Voldoende aandacht	Meer openheid vanuit school hierover zou fijn zijn Trent van nu doorzetten. Zie duidelijke veranderingen hierin ten positieve. Wonderlijk gemaakt, fruitdagen, weekbrieven etc. worden positief ontvangen. Geen inzicht in, misschien dus betere communicatie? Geen zicht op Geen idee Dit zou zeker meer kunnen (bijv. verzorgen opvang)	Het afgelopen jaar hebben we meer aandacht besteed aan bepaalde maatschappelijke thema's
Betere afstemming	Geen opmerkingen	Geen opmerkingen